

ĮVYKIAI, PROBLEMOS, NUOMONĖS

- BAŽNYČIOS – **Petras Maksimavičius** 3
 BE VILTIES GAL IŠVIS NIEKO NEBŪTŲ – **Božena Bobinienė** 5

KULTŪROS BARUOSE

- MŪSŲ KRAŠTO TAUTODAILININKŲ PARODOS ATIDARYMAS – **Nastutė Sidarienė** 10
 XVIII CHORŲ ŠVENTĖ „LIETUVA BRANGI“ – MAŽOJI DAINŲ ŠVENTĖ PUNSKĖ – **Asta Pečiulienė** 12
 DARNAUS IR PRASMINGO SANTYKIO PAIEŠKOS SAPIEGŲ RŪMUOSE VILNIUJE – **Agnė Karčiauskaitė-Jankauskienė** 20

SPORTAS

- MERGINOS IŠ SEINŲ SKYNĖ LAURUS LENKIJOS KIKBOKSO ČEMPIONATE – **Hanna Brzezińska, Julija Krakauskaitė** 14

ŠVIETIMAS

- „ŽEMĖ – MŪSŲ NAMAI“ – **Dalia Makauskienė** 16

ŽEMDIRBYS

- NIEKAS NESIKEIČIA (?) – **Jurgita Stankauskaitė** 17

IŠĖJĘ NEGRĮŽTI

- VESALAVO AGURKIŲ ŠEIMOS DŽIAUGSMAI IR VARGAI – **Genutė Pakutkienė** 22

SKELBIMAI

SPAUDA RAŠĖ

- LIETUVOS ŽINIASKLAIDA 26

Viršeliuose:

Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklos šokėjai šokių šventėje „Bitutė pilkoji“ Suvalkuose (Irenos Vaicekauskienės nuotr.)

Mūsų krašto tautodailės darbų parodos atidaryme (Virginijos Karčiauskienės nuotr.)

REDAKCIJOS ADRESAS

16-515 Puńsk, ul. A. Mickiewicza 23
 tel. (+48) 87 5161 416
 www.e-ausra.pl
 ausra@o2.pl

LEIDŽIA

Lenkijos lietuvių draugija
 16-500 Sejny,
 ul. Wileńska 9
 tel. / faks. (+48) 87 5162 125

Vyr. redaktorė Irena Gasperavičiūtė
 Redakcijos sekretorė Alicija Krakauskienė
 Stilistė, korektorė Birutė Burdinaitė-Olów
 Techn. redaktorė Aldona Jonušonytė
 KORESPONDENTAI: Petras Maksimavičius,
 Rasa Žukauskienė, Jurgita Stankauskaitė,
 Irena Jakubauskienė

Spausdino „Aušros“ leidyklos spaustuvė.

Numeris pasirašytas spaudai 2024-04-30

Rankraščiai taisomi ir trumpinami redakcijos nuožiūra. Redakcijos nuomonė nebūtinai sutampa su autorių nuomone.

Lenkijos lietuvių draugijos sąskaita

BS Sejny, ul. Powstańców Sejneńskich 1, 16-500 Sejny
 Nr. 23 93540007 0000 0000 0198 0002
 SWIFT / BIC kodas POLU PL PR

**DOFINANSOWANO
ZE ŚRODKÓW
BUDŻETU PAŃSTWA**

MINISTERSTWO SPRAW WEWNĘTRZNYCH
I ADMINISTRACJI

**DZIAŁALNOŚĆ ZMIERZAJĄCA DO OCHRONY,
ZACHOWANIA I ROZWOJU TOŻSAMOŚCI
KULTUROWEJ LITEWSKIEJ MNIEJSZOŚCI**

**Wydanie dwutygodnika "Aušra"
i kwartalnika dla dzieci
mniejszości litewskiej "Aušrelė"**

DOFINANSOWANIE
406 000 zł
CAŁKOWITA WARTOŚĆ
445 080 zł
DATA PODPISANIA UMOWY
04-03-2024 r.

Publikacja wyraża jedynie poglądy autora/ów i nie może być utożsamiana z oficjalnym stanowiskiem Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji. Leidyneje reiškama tik autoriaus (-ių) nuomonė ir ji negali būti tapatinama su oficialia Vidaus reikalų ir administracijos ministro pozicija.

Mieli skaitytojai!

IRENA GASPERAVIČIŪTĖ

Nors balandis ir nuvylė orais po Velykų vasarinės temperatūros, tačiau nėra ko skųstis – viskam savas laikas. Kai kas visus orų kaprizus aiškina globaliu klimato atšilimu, bet turime pripažinti, kad visados balandį pasitaikydavo visko: ir vasariškos saulės, ir naktinių salnų.

Kadangi orais džiaugtis nebuvo galima, tai bent sušildė rinkiminės aistros. Savivaldybių rinkimuose dalyvauja ir gerai pažįstami žmonės, tad ir emocijų daugiau. Nors Punsko valsčiuje antrojo turo išvis nebuvo, labai įnirtinga kova virė kaimynystėje, t. y. Seinų mieste ir Seinų valsčiuje. Įdomu, kaip keisis mūsų, lietuvių, gyvenimas šiose savivaldybėse, nes tiek mieste, tiek valsčiuje šeiminingai pasikeitė. Ligšiolinis burmistras Arkadiušas Novalskis (Arkadiusz Nowalski) 37 balsais pralaimėjo Dorianui Krausei (Dorian Krause). O valsčiuje Joana Ras (Joanna Ras) laimėjo prieš ligšiolinį viršaitį Darių Lastauską. Žodžiu – naujienų daug. Toks demokratijos veikimas.

Žinoma, labai nesinorėtų, kad ligšiolinis įdirbis sugyvenant dviem tautoms Seinų krašte būtų nurašytas ir žengtume žingsnį atgalios. Tikiuosi, to neatsitiks.

Šiame „Aušros“ numeryje siūlome paskaityti pokalbį su ilgamečiu ir atėinančiai kadencijai perrinktu Punsko valsčiaus viršaičiu Vytautu Liškausku. Jis pasakoja apie atliktus darbus, darbo visuomenei specifika, ateities planus, valsčiaus gyventojus. Kalbina jį Božena Bobinienė.

Atėjus pavasariui, mūsų krašte pabunda ir kultūrinis gyvenimas – beveik kiekvieną savaitgalį vyksta koks nors renginys, taigi ir mūsų „Aušroje“ rasite jų atspindžių.

Gražaus ir šilto gegužės mėnesio!

Bažnyčios

PETRAS MAKSIMAVIČIUS

Žinomas pasaulyje rašytojas Markas Tvenas (Mark Twain) kadaise yra pasakęs, kad Monrealyje nepaisant to, į kurią pusę mesi plytą – ir taip išdauši bažnyčios langą. Panašiai kalbama ir apie Vilnių: kurioje miesto vietoje bebūsi, ir taip matysi bent vienos bažnyčios bokštus. Tai tiesa, kadangi pats tikrinau. Vilniaus architektūra ir nepakartojamas klimatas tikrai žavi. Galima ištisą dieną vaikščioti senamiestyje ir vis ką nors naujo atrasti. Tą nepakartojamą jausmą sustiprina taip pat šventovės: ir katalikų bažnyčios, ir stačiatikių cerkvės. Nežinau, ar tai tiesa, tačiau ligi šiol pasakojama, kad kai Napoleonas Vilniuje pamatė Šv. Onos bažnyčią, pasakė, jog jeigu galėtų – ją ant savo delno parsineštų į Paryžių. Tokių pastatų Lietuvos sostinėje daug, ir reikia dėkoti likimui, kad nesunaikino jų pasauliniai karai ar komunizmo laikotarpis.

Rašyti šia tema mane paskatino tai, kad visai neseniai lankydamasis Vilniuje užsukau į Švč. Mergelės Marijos Ramintojos bažnyčią. Pravėriau šventovės duris ir... patekau į restoraną. Tačiau apie patirtus įspūdžius parašysiu šiek tiek vėliau.

Prieš keliolika metų, kai įvairių suvažiavimų ir posėdžių metu tekdavo susitikti su JAV lietuviais, neįtikėtina skambėdavo jų pasakojimai, kad prieš šimtmetį ar anksčiau statytos lietuvių emigrantų bažnyčios griuamos arba paverčiamos restoranais, įsikuria jose sporto klubai ar įrengiami butai. Jų akyse matėsi liūdesys, kadangi emigracijoje parapijos atlikdavo ir dabar dar atlieka labai svarbų vaidmenį. Aplink jas buriasi

bendruomenės nariai, susitinka švęsti tautines šventes, krikštija vaikus ar į Anapilį palydi savo artimuosius. Bažnyčios tapdavo neatsiejama bendruomenės gyvenimo dalimi. Kita vertus, bėgant metams, bendruomenės pradėjo silpnėti, o naujos emigracijos bangos vis dažniau susibūrimams rinkdavosi ne parapijos namus, bet restoranus ar kavines. Bažnyčios ėmė tuštėti, o išlaikymo kaštai didėti. Taigi vietos Bažnyčios hierarchai priimdavo sprendimus šias šventoves naikinti. Matyt, daug lemdavo ir ekonomikos dalykai, kadangi kelių šimtų metų šventovės stovėjo prestižinėse miesto vietose ir vien sklypų kainos buvo milžiniškos, viliojančios naujus investuotojus.

Žinoma, tai palietė ne tik lietuvių emigrantus, bet ir kitus to paties tikėjimo, tik kitos tautybės atstovus, pvz., lenkus. Klausydamasis šių pasakojimų nelabai galėjau suvokti, kaip galima užteiti į buvusią šventovę ir gurkšnojant alų smagiai leisti laiką joje įrengtoje pirtyje. Kodėl sunku tai įsivaizduoti? Prisiminiau pokalbį su buvusiu Seinų parapijos vikaru, kuris čia atnašaudavo šv. Mišias ir kitaip patarnaudavo lietuviams. Paklausiau jo, ką jaučia, užėjęs į Seinų baziliką. Žinoma, turėjau omenyje tai, kad šios bazilikos, anksčiau buvusios katedros, sienos, grindinys, skliautai mena šimtmečius trukusią istoriją. Juk čia būta visko – džiaugsmo, liūdesio, vilties ir ašarų. Tiek šimtmečių joje kalbėti poteriai, giedotos giesmės ir net kiekvieno žmogaus tyliai išsakyti prašymai ir padėkos turėjo juk palikti savo pėdsakus. Vikaras atsakė, kad Seinų bazilikos aura ypatinga, ir pridūrė, jog

jaučia tvyrantį skausmą, nerimą, bet kartu ir vietos didingumą.

Aišku, Seinų bazilikai dar negresia toks likimas, kurį patyrė kai kurios šventovės Vakarų Europoje, JAV ar Kanadoje, nors Lenkijoje taip pat mažėja tikinčiųjų ar tų, kurie praktikuoja savo tikėjimą bažnyčiose. Tokios padėties priežastys įvairios. Apie jas pastaruoju metu daug rašoma ir kalbama žiniasklaidoje. Akiivaizdu, kad Katalikų Bažnyčia Lenkijoje išgyvena krizę, tačiau tai visai kita tema, kurios šį kartą nenoriu liesti.

Pasiskaičiau įvairių pasakojimų, kaip šventovių pavertimą restoranais ar sporto klubais vertina šių naujų vietų lankytojai Kanadoje ar JAV. Pasirodo, jiems tai nekelia didelio diskomforto – ateiti į buvusios bažnyčios pastatą pasportuoti ar suvalgyti kotletą. Mažai to, jie priduria, kad tokia istoriniame pastate gerai jaučiasi, nes čia daug erdvės ir geras apšvietimas.

Grįžkime į Vilnių. Štai šiame mieste 2021 m. Švč. Mergelės Marijos Ramintojos bažnyčios pastato pirmame aukšte duris atvėrė socialinis restoranas „Pirmas blynas“. Tiesa, reikia pridurti, kad tai nėra grynai komercinis sumanymas. Restoranas įkurtas vykdant bendruomeninių socialinės integracijos veiklų programos projektą. Jį įgyvendina VšĮ Bendrystės ir socialinių inovacijų centras. Pasak šio centro atstovų,

Šv. Onos bažnyčia Vilniuje

siekiama, kad tai nebūtų eilinė kavinė, kad ji tarnautų kaip socialinės integracijos įrankis. Mat minėtame restorane nuo pat pradžių dirba neįgalieji arba socialinių poreikių turintys žmonės. Taip pat patalpos buvo remontuojamos ir pritaikomos naujai veiklai remiantis aukomis, visuomeniniu darbu, kita parama.

Sudėtinga vertinti, ar šis, kaip teigia ikūrėjai – socialinis projektas prisidės prie socialinės neįgaliųjų integracijos, ar virs grynai komerciniu.

Vilniaus senamiestyje įsikūrusioje maitinimo įstaigoje, kaip rašoma žiniasklaidoje, lankėsi aukščiausi šalies vadovai, garbingi svečiai iš užsienio. Visi teigėdavo, kad „Pirmas blynas“ neprivilo ir padės visuomenei geriau suprasti asmenis, turinčius Dauno sindromą, autizmą ar pan. Tačiau dėmesį atkreipia vieta, kuri pasirinkta maitinimo įstaigai – bažnyčios erdvės. Prisipažinsiu, kad įžengus į šį „restoraną“, kur buvusio altoriaus vietoje sustatyti staliukai, o prie jų sėdintys lankytojai mėgaujasi ką tik iškeptais blynais, didelis apetitas nekilo. Gal aš klystu ir esu pernelyg konservatyvus, tačiau bažnyčios erdvės, specifinis mūrinių sienų kvapas ir žinojimas, kam anksčiau čia žmonės rinkdavosi, sukelia dvejopą jausmą.

Matyt, šis procesas neišvengiamas. Dalis šventovių keis savo paskirtį. Tikriausiai anksčiau tai vyks Lietuvoje nei Lenkijoje. Pastarojoje per kelis dešimtmečius buvo pastatyta nemažai naujų

bažnyčių, kurių dydis ir architektūriniai sprendimai ne kartą stebindavo vietos gyventojus. Kita vertus, net pačiuose Seinuose, istorinio pastato šalia bazilikos, kuriame kadaise gyveno Seinų kunigų seminarijos profesūra ir savo veiklą pradėjo „Šaltinio“ spaustuvė, o dabar įrengta klebonija ir butai dvasininkams, antrame aukšte esą kambariai svečiams, kuriuos galima išsinuomoti.

Petro Maksimavičiaus nuotr.

Be vilties gal išvis nieko nebūtų

25 metus ėjus Punsco valsčiaus viršaičio pareigas

BOŽENA BOBINIENĖ

Dvidešimt penkeri metai – tai, dzūkiškai sakant, „šmotas čėso“. Per tą laiką užaugo viena karta. Žymiai pakito gyvenimo sąlygos ir komfortas. Sparčiai vystėsi technologijos. Ne kartą keitėsi valdantieji. Pasikeitė geopolitinė Europos šalių padėtis. Apibendrinant amžiaus ketvirtį – žmogus jau yra įgijęs nemažai patirties ir prieina prie tam tikrų išvadų. Buvo visko: ir gerų akimirkių, ir slogių; ir baimės, ir vilties; pasiekimų ir pralaimėjimų...

Ar Vytautas Liškauskas, 1998 metais pradėjęs eiti viršaičio pareigas, galėjo numatyti Punsco valsčiaus viso amžiaus ketvirčio ateitį? Ar tuomet, būdamas trisdešimtmetis vyras, galėjo numatyti, kad iš savivaldybės pastato taip greit neišeis, jog kas ketverius ar penkerius metus rinkėjų pasitikėjimas juo bus pakankamai didelis, kad galėtų vadovauti savivaldybei be pertraukos? Ar galėjo

turėti kokią savo krašto, vietos viziją? Jeigu taip – ar ištvermingai jos siekė? O gal tokių vizijų kūrimas išvis nėra iki galo įmanomas, nes daug dalykų tiesiog nuo mūsų nepriklauso?

Būdamas jaunas, žmogus turi daugiau drąsos ir smalsumo, o gal ir naivumo. Daugiau tikėjimo, kad viskas bus gerai. Beje, gyvenimas nenustoja stebinti naujais iššūkiais. Viskas vyksta tikslingai. Todėl net jeigu tų iššūkių specialiai neieškom, jų vis tiek atsiranda. Žmogui yra duota dovana – laisva valia. Taigi, jis gali juos priimti arba ir ne. Vytautas kiekvieną kartą, kandidatuodamas į viršaičio postą, galutinį sprendimą priimdavo pats, įsisąmonindamas visas pasekmes. O jo pasirinkimą patvirtindavo rinkėjai.

Kai kurie jau istorija tapę tų 25-erių metų įvykiai yra gera pamoka ateičiai. Sukaktys, apibendrinimai – tai puiki proga pasidžiaugti pasiekimais,

bet ir paanalizuoti tam tikrų poelgių, sprendimų ne visada pageidaujamas pasekmes. Apsvarstyti, kurie dalykai mūsų visuomenei buvo naudingi, o kurie nelabai. Ką turėtumėm mes, Punsco krašto visuomenė, patobulinti ir pakeisti, kad visiems būtų čia patogiu ir gera gyventi. Gal kartais „reformas“ reikėtų pradėti nuo savęs ir savo artimiausio kiemo...

Įsitraukimas prieš 25 metus į Punsco valsčiaus įstaigos veiklą man buvo didelė naujovė. Niekada anksčiau negalvojau, kad atsidursiu tokioje vietoje. Man pasiūlymas kandidatuoti į Punsco viršaičio postą išvis buvo staigmena. Atsimenu, bent dvi savaites apie šitą galimybę galvojau, svarsčiau, kaip bus, ar aš sugebėsiu. Tačiau tikėjau, kad viskas bus gerai, nes kitaip – be tos vilties, gal išvis nieko ir nebūtų...

PIRMOJI KADENCIJA. 1998 M.

Iš tiesų tada gal dar nelabai suvokiau, kur aš einu; koks yra valsčiaus biudžetas, kokios vykdomos ar planuojamos investicijos. Tiesiog tuo metu mačiau, kas jau padaryta, nes prieš 1997 metų jubiliejų (Punsco įkūrimo 400-metį – red. past.) Punkskas buvo šiek tiek sutvarkytas, pvz., pakloti nauji šaligatviai (kuriuos po kokio 10-mečio teko man visgi pakeisti). Stebėdamas ankstesnių viršaičių veiklą, t. y. Romo Vitkausko ir po jo – Kazimiero Baranausko, neįžvelgiau kokių neigiamų, blogų dalykų.

Punsco Žolinėse. 2004 m.

Viršaitis V. Liškauskas su prelatu E. Putrimu atidengiant Lietuvos nepriklausomybės 100-mečio varpo skulptūrą Punske. 2018 m.

Taigi, pasiūlymo neatsisakiau. Taip viršaičiu (išrinktas tuometinės Punsko valsčiaus tarybos narių balsų dauguma; 1998 m. dar buvo tokios procedūros – red. past.). Kaip minėjau, man šitos pareigos buvo staigmena ir nauja patirtis. Įkritau į naują realybę ir – jau nebuvo laiko ko nors pamažu mokytis. Lenkijoje pasikeitė valdžia, valdė AWS ir „Unia Wolności“ (J. Buzeko vyriausybė 1997–2001 m. – red. past.). Vyko dideli pokyčiai, reformos. Tai palietė visas valstybės valdžios pakopas. Punsko valsčių taip pat. Čia ypač reikėjo pasirūpinti švietimu: mokyklų turėjome daug, o finansavimas buvo per mažas. Aš pradėjau eiti pareigas 1998 m. sausio 1 d., o jau vasario mėnesį važiuovome apie 8 žmonių delegacija į Varšuvą tvarkyti reikalų. Atsimenu, būtent tada keliuose protestavo Leperis (Andrzej Lepper, „Samoobrona“ partijos kūrėjas – red. past.) ir ūkininkai...

Lietuviškų mokyklų problema buvo man tada pats sunkiausias dalykas. Reikėjo prašyti papildomų pinigų. Ir mes jų gaudavom. Bet puikiai žinojome, kad ilgam jų nepakako...

SUNKIAUSIOS AKIMIRKOS

Man vienas sunkiausių dalykų per visus 25-erius metus buvo būtent mokyklų uždarinėjimas. Tuometinė valsčiaus finansinė padėtis pareikalavo, kad veikčiau prieš asmeninius įsitikinimus. O jie buvo ir yra tokie: lietuviškumas, kultūra ir švietimas – mano prioritetai. Nebuvo lengva atsidūrus pačiam šitos problemos centre. Širdimi, aišku, solidarizavausi su tų mokyklų bendruomenėmis, lietuviškomis organizacijomis, mokytojais, bet iš kitos pusės – mane slėgė negailestinga ekonomikos logika. Todėl manau, kad visada didžiausias iššūkis yra rasti „aukso vidurį“, kompromisą. Neužmirškime, kad mūsų savivaldybė yra išskirtinė, kitokia

nei visos kitos gretimos, lenkiškos. Mūsų valsčiuje gyvena dviejų tautybių žmonės – lenkai ir lietuviai. Be to, ir patys lietuviai esame skirtingų nuomonių bei kartais turime skirtingus interesus. Globaliau – mūsų valsčiui kokią nors įtaką daro taip pat Lenkijos ir Lietuvos santykiai. Taigi, čia ir yra iššūkis daryti taip, kad visiems būtų gerai.

Atsimenu ir pasienio užkardos problemą (1998 m., nepaisant vietos gyventojų protestų, Lenkijos pasieniečiai su šeimomis įsikėlė į dalį Punsko sveikatos centro patalpų – red. past.) bei Punsko krašto žmonių pasipriešinimo judėjimą. Tada juk nieko tokio ypatingo šiame krašte nevyko, kad ta užkarda čia būtų reikalinga. Atsimenu, 2001 m., kai Lenkijoje pradėjo valdyti kairieji, ministras Janikas (Krzysztof Jan Janik, Lenkijos vidaus reikalų ir administracijos ministras – red. past.) man pažadėjo, jog 2004 m. gegužės 1 d. iš Punsko užkarda bus iškelta. Taip ir įvyko, nes Lenkija įstojo į Europos Sąjungą (ES). Lenkijos ir Lietuvos siena tapo vidine ES siena, o kiek vėliau, 2007 m., įsigaliojo Šengeno sutartis (Šengeno erdvė, kurioje nėra pasienio kontrolės – red. past.). Kad ir kaip būtų keista bei paradoksalu, šiais laikais, stebėdami Ukrainos ir Rusijos karą, galbūt jau patys norėtume, jog pasienio ruožo (kartu ir mūsų miestelio bei kaimų) apsauga būtų stipresnė. Būtent dabar galbūt pasijustumė saugesni, jei matytume ir žinotume, kad yra, kas mus reikalui esant gintų. Ir ne tik mus, mūsų kraštą, bet apskritai Lenkiją ir Lietuvą.

ŽENGIANT Į EUROPOS SĄJUNGĄ

Dar prieš įstojimą į Europos Sąjungą (įstojome 2004 m.) ir prieš ES skiriamas lėšas kreipėme daug dėmesio ir dėjome pastangas, kad kiek įmanoma nuolat valsčiuje kas nors vyktų. Atsimenu, pirmasis mano kadencijos, 1999 metų, valstybės valsčiui skirtas biudžetas gal buvo kokie

6 milijonai zlotų, o mes papildomai dar „partraukėm“ milijoną zlotų iš pasirengimo narystei paramos bei valstybės biudžeto lėšų. Tada atrodė, kad tai buvo didelis mūsų pasiekimas.

Įstojus į ES, svarbiausia buvo parengti tinkamą dokumentaciją ir įvykdyti kuo daugiausia strateginių investicijų, pagal galimybes teikti paraiškas ir kuo daugiau padaryti savo kraštui. Kalbu, pavyzdžiui, apie vandentiekius (tiesa, apie 80 proc. jų jau buvo, tai mūsų valsčiui buvę lengviau) ar valymo įrenginius (jiems jau buvo parengta techninė dokumentacija ir reikėjo ją laiku pasinaudoti). Ypatinčiai svarbūs Punsco miesteliui ir jo gyventojams buvo valymo įrenginiai, be to, reikėjo gelbėti ir Punios ežerą.

Ir taip metai po metų naudojomes visomis ES suteikiamomis galimybėmis. Dar viena labai svarbi strateginė investicija – keliai. Šioje srityje Punsco valsčius, kaip kaimo savivaldybė, užėmė antrąją vietą Lenkijoje pagal įvykdytas investicijas. Vėliau dalyvavome 2014–2020 m. ES finansuojamose programose (PROW), kur mūsų valsčius užėmė pirmąją vietą pagal ES lėšų panaudojimą.

Dažnai planai ir norai būna didesni nei galimybės. Bet galiu pasakyti, kad tai, ką siūlė mums ES „lėšų rinka“ – mes išnaudojome. Dalyvavome visose programose, kokios tik buvo mums prieinamos. Vykdėme daug vadinaujamųjų minkštųjų projektų. Tiesa, kai kurių nepavyko įgyvendinti (pvz., su Šveicarijos fondu, Norvegija ar Baltarusija), bet dauguma buvo sėkmingi.

ILGALAIKIAI IŠŠŪKIAI IR ATEITIES VIZIJA

Metams bėgant Punsco valsčiaus iššūkiai buvo vis didesni, bet ir galimybės nuolat didėjo. Manau, kiek įmanoma jas išnaudojom, nes siekėme, kad visos visuomenės gyvenimas būtų geresnis.

Šiuo metu viena svarbiausių problemų mūsų valsčiaus žmonėms

yra kelių būklė. Žinoma, gyventojai pritaria ir kultūros ar kitiems vykdomiems projektams, bet daugiausia aistrų kelia būtent patogus susisiekimas mūsų regione. Taigi, mes tuos kelius ir stengiamės tvarkyti – Punsco valsčiuje jau yra išasfaltuota daugiau kaip 100 km. Nuolat bendradarbiaujame su Seinų apskritimi ir ateityje žadame per metus bent po 4–5 km asfaltuoti. Taigi, kelių klausimas nuolat keliamas valsčiaus tarybos posėdžiuose. Bet problemų esama ir kitų. Tarkim, kad ir švietimo mūsų valsčiuje klausimas. Nuolat privalome būti budrūs ir saugoti, remti lietuviškas mokyklas, kurias dar turime.

Visus tuos metus svajojau, kad vietos gyventojai pajustų, jog gyvena tarsi ramybės, džiaugsmo ir supratimo oazėje. Aišku, visaip būna: kartais toje oazėje vanduo nusenka, įsiveržia dykumos smėlis ir pradeda alinti kaitri saulė, bet vis tiek aplink augančios, įsišaknijusios palmės duoda kokį šešėlį... ir vilties, kad krizė praeis ir tuoj bus vėl geriau. Manau, šito kiekvienas ieško. Ir tai pas mus dar aptinkama.

Kas bus ateity? Labiausiai mane jaudina tolimesnė perspektyva. Ne tai, kas bus po 5 metų, bet po 20 ar 30. Globalūs pokyčiai – klimato kaita, o su tuo susijęs ir galbūt sunkesnis ūkininkavimas, žmonių gyvenimas. Ir demografiniai ar ekonominiai procesai, kurie labai paveiks mažas vietas, savivaldybes. Mažėja žmonių, mažėja galimybės.

Nepaisant valsčiuje naujai statomų namų, kuriuose įsikuria jaunos šeimos – kas mane, aišku, labai džiugina, statistikos ir prognozės yra negailestingos. Jos numato, kad veikiant įvairiems procesams iki 2050 m. Seinų apskrityje liks vos 11 tūkst. gyventojų (dabar yra apie 21 tūkst.). Jeigu taip atsitiktų, tai ir pas mus liktų apie 2500 žmonių, iš jų – 70–80 proc. pensinio amžiaus. Štai čia ir yra didžiausias iššūkis – šias prognozes stabdyti ar slopinti.

Optimizmo teikia populiarėjantis darbas nuotoliniu būdu, dėl kurio jauni žmonės gali sugrįžti ir kurti savo gyvenimus gimtinėje. Mes turime išties gabų ir smalsų jaunimą, kuris baigia labai perspektyvias mokyklas. Įgyja aukšto lygio specialybes, moka užsienio kalbas, tad viso pasaulio keliai atsiveria. Jauni žmonės į šį kraštą sugrįžta dėl to, kad jiems artima sava vieta, šaknys, kultūra. Nuolat galvoju, koku būdu šitą dalyką išnaudoti ir dar labiau jaunimą pritraukti, kad čia norėtų pasilikti.

Deja, ambicingas šiuolaikinis žmogus kartais gali nusivilti realybe. Anksčiau galvojau, kad svarbu yra kurti darbo vietas. Bet šiais laikais, jeigu ir tas darbo vietas sukurtume, ko gero, nebūtų kam dirbti. Mat jauni žmonės baigia specializuotas kryptis ir yra išsilavinę tokiu lygiu, kad pagal mūsų galimybes įkurtose įmonėse tiesiog nedirbtų. Belieka sudaryti sąlygas, kad jie savo verslus kurtų pas mus patys, būtent čia diegtų savo idėjas, sumanymus.

Pavyzdžiui, stengiamės, kad mokesčiai verslininkams nebūtų per dideli. Mano nuomone, geriau 1000 žmonių tegul sumoka po zlotą nei 100 žmonių po 10 zł. Tai didelis skirtumas. Mes verslininkų nespauddžiam, bet kaip valstybinė įstaiga turime privalomus investicinius ir biudžetinius reikalavimus. Lenkijos mokesčių sistema nėra ideali. Sakym, valstybė, skirdama subvencijas, neskaičiuoja, kiek realiai surenkame, bet kiek galima surinkti. Dauguma savivaldybių nustato maksimalias mokesčių sumas, siekdamos didesnių subvencijų. O mes, nustatydami minimalius mokesčius, dalį tų subvencijų prarandame. Tačiau bent mūsų verslininkai kiek laimingesni, nors šiais laikais jiems vis tiek yra sunku išsilaikyti, ypač mažose vietovėse.

Taigi, ką mes, kaip savivaldybė, galime padaryti, siekdami pagerinti gyventojų komfortą? Stengiamės, kad visuomenės gyvenimas būtų

patogus, turiningas, kokybiškas, kad socialinė infrastruktūra būtų patraukli ir paskatintų jaunos žmonės pasilikti Punske. Turiu omeny mokyklą, visapusiškai suprantamą kultūrą, ambulatoriją, bažnyčią, vaikų darželį ir ateity – lopšėlį.

Artimiausioje ateity mes, valsčiaus įstaiga, turime numatę daug projektų. Minėtieji keliai, valymo įrenginių modernizavimas, „Orlik“ stadiono remontas, Punsko pagrindinės mokyklos sporto salės remontas. Žadame diegti naujoves energijos srityje, ekologinį kurą (visų pirma geotermiją). Be abejo, toliau puoselėsime lietuvių kultūrą ir švietimą, bendradarbiausime su visomis vietos lietuviškomis organizacijomis bei bendrausime su Lenkijos ir Lietuvos valstybių įstaigomis ir atstovais. Rūpinsimės gyventojų sveikata, remsime sklandžią Punsko ambulatorijos veiklą, mums svarbūs ir Seinų bei Suvalkų ligoninių veikla ir funkcionalumas.

APIE PUNSKO VALSČIAUS GYVENTOJUS

Pats gyvenu šioje vietoje, pažįstu visuomenę, žmones. Kartais galiu būti nepatenkintas jų veiksmis ar nuomonėmis, arba priešingai – labai patenkintas. Taip pat žmonės manimi. Bet, lygindamas su kitomis savivaldybėmis, kurias stebiu susitikdamas, pvz., su kitais viršaičiais, matau, kad kilusias problemas su mūsų visuomene galima visiškai kitaip išspręsti ir pasiekti skirtingus rezultatus nei kitur. Kilus konfliktui, mes greičiau susitvarkome, surandame bendrą kalbą. Nepaisant to, kad mūsų visuomenėje dabar aktyviai veikia jau kitos kartos, esu įsitikinęs, jog Punsko valsčiaus gyventojai, lyginant su kitų valsčių bendruomenėmis, yra gana sukalbami ir sąmoningi. Nėra čia kokių didelių konfliktų. Iš žmonių veiklos, darbų matau, kad to sąmoningumo pagrindas yra kultūra. Manau, kad jeigu mes kultūros srity turime tiek aktyvių dalyvių – tai ir

visos visuomenės vertybės yra aukštesnės. Esu įsitikinęs, kad šokantis, dainuojantis ar grojantis žmogus tikrai negali būti viduje blogas. Jis turi pakankamai gerų emocijų, jautrumo, supratimo.

Dažnai kartoju, kad Dievas davė man laimę gimti ir gyventi, dirbti būtent šioje vietoje. Jeigu būčiau gimęs su savo energija, ambicijomis kur kitur, be abejo, kitaip atrodytų mano gyvenimas ir keliai.

Paradoksalu, bet kuo sudėtingesnė yra padėtis, kad ir tautiniu atžvilgiu – mūsų valsčiaus atveju – ir kuo daugiau iš mūsų, kaip visuomenės, reikalaujama pastangų, papildomo darbo ir solidarumo, tuo geresnius efektus pasiekiamo. Rodos, valsčiai, kurie yra grynai lenkiški, nesusiduria su „papildomomis“ problemomis, pavyzdžiui, švietimo ar kultūros srityse, o vis dėlto ten nesugebama rasti bendros kalbos ir pasiekti pageidaujimų rezultatų kaip pas mus, kur gyvena dvi tautinės bendruomenės. Mūsų valsčius išskirtinis ir tuo, kad savivaldybės veikla, bendravimas ar bendradarbiavimas neapsiriboja tik valsčiaus ar apskrities lygmeniu. Palaikydami ryšius su Lietuvos valstybės svarbiausiais švietimo, kultūros atstovais, savivaldybėmis bei aukščiausios valdžios institucijomis, turėjome ir turime galimybę susitikti su Lietuvos, ne kartą ir Lenkijos, prezidentais, ministrais, aukšto rango žmonėmis ir dalyvauti sprendžiant kai kuriuos reikalus net valstybių lygmeniu. Be to, vykdomė daug ES projektų, tad sulaukiame ir ES komisijos atstovų vizito...

ŠVIESLAUSIOS VIRŠAIČIO AKIMIRKOS

Be abejo, tokių momentų buvo ir yra. Daug kuo didžiuojusi ir galėčiau vardinti pasiekimus. Bet man didžiausias atpildas ir padėka už mano darbą – kai žmogus pasako tiesiog: „Ačiū, Vitai, kad padėjai, ačiū, kad padarei.“ Kai matau, kad žmogus patenkintas, tada ir aš laimingas, nes

suprantu, jog pastangos nenuėjo veltui ir tai, ką darau, turi prasmę.

Rinkimų rezultatai parodo vis dar didelę žmonių paramą man. Tai ne tik pagyrimas už tai, kas buvo, bet dar didesnis pasitikėjimas manimi ir dar didesni lūkesčiai, susiję su ateitimi. Mat jeigu ką padariau gerai, vadinasi, žmonės tikisi, kad ir toliau taip veiksiu. Čia yra labai didelė atsakomybė. Kartais pats stebiuosi, kaip atlaikau. Visko būna. Ir sunku kartais, ir „nervai neatlaiko“...

O tiems, kurie dažnai man sako: „Tu tą ar aną padarei“, stengiuos aiškinti: „Ne, ne aš pats viską valsčiuje padariau.“ Politikas niekada neduoda pinigų, nes jis nuosavų viešajai veiklai neturi ir nedalina. Tai pinigai tų pačių žmonių, kurie mane rinko, kurie mane gyrė ar giria. Tai mokesčių mokėtojų pinigai. Aš tik stengiuosi tinkamai atlikti savo darbą, už kurį gaunu atlyginimą.

BŪNA, IR VYRAI NUBRAUKIA AŠARĄ

Pripažįstu, kartais tekdavo ir ašarą nubraukti – to liudininė buvo tik mano žmona. Labiausiai skaudūs dalykai, kurie mane paveikė kaip žmogų, buvo būtent mokyklų uždarymas, pasienio uždarda bei vėjo jėgainių problema – ypač kai man buvo priekaištaujama, kad dėl šios investicijos paėmiau 50 tūkst. zl kyšį. Aš šį reikalą išsiaiškinau su žmogum, kuris tokią paskalą skleidė, bet nemaloni žinia pasklido visuomenėje. Beje, prieš skleidžiant tokias informacijas pirmiausia reikėtų turėti įrodymus. Tam yra atitinkamos institucijos ir tarnybos. Bet mano tokia prigimtis, kad pykčio nelaikau ir stengiuos užmiršti, kas buvo skaudu ir nemalonu. Patariu ir kitiems: pyktis išseikvoja žmogaus energiją, todėl užuot sukauptus savo jėgas pykčiui ir blogoms emocijoms, energiją siūlau panaudoti kam nors pozityviam ir konstruktyviam, užsiimti teigiamais ir naudingais dalykais. Sveikiau yra užmiršti, atleisti, nelinkėti

V. Liškauskas (pirmas iš kairės) su „Aušros“ leidyklos direktoriumi R. Vitkausku ir darbuotojais prie Punsko savivaldybės pastato. 2005 m.

kitam blogo – tik tada galima eiti toliau, pirmyn.

ATEITIES PUNSKO VALSČIAUS VIRŠAITIS

Prieš kiekvienus rinkimus ilgai galvoju, ar kandidatuoti dar kartą. Šiomet pradėjau apie tai svarstyti gal prieš pusę metų. Suvokiu, kad per tiek laiko, kiek esu viršaitis, jau galėjau visiems nusibosti, bet ir man žmonės ir jų bėdos galėję kiek „nusibosti“. Kitaip sakant, veikianti tarp žmonių „chemija“ gali išnykti. Sakoma: „Nesvarbu, kaip pradedi, svarbu – kaip baigi.“ Manau, jog pastarąją kadenciją baigiau sėkmingai. Dabar prieš akis – vėl 5 metai. Būtų puiku, jei vėl pasisektų taip pat gerai. Vadinasi, kad nieko blogo neįvyktų, kad galimybes, kurios yra ar bus, galėčiau išnaudoti, kad tų galimybių iš viso būtų, kad išvengčiau nesusipratimų. Kad po 5-erių metų, kaip ir po praėjusių 25-erių, galėčiau išgirsti: „Ai, buvo tvarkoj vyras, gaila, kad išeina.“ Taigi, bijau kokio nors įvykio, vienos klaidos, kuri gali išbraukti viską, ką per tuos visus metus pavyko padaryti gera. Bijau tos „chemijos“ tarp manęs

ir visuomenės išnykimo. Pastarieji rinkimai parodė, kad dar ji yra. Labai džiaugiuosi, bet ir esu sunerimęs. Norėčiau, kad nebūtų blogiau, negu buvo. Stengsiuos, kad būtų kuo geriau, išnaudodamas esamas sąlygas.

Ateis toks laikas, kai dabartinį Punsko viršaitį turės kas nors pakeisti. Manau, kad Punsko krašte yra daug žmonių, kurie galėtų sėkmingai eiti šias pareigas. Jaučiu, jog geriausiai, kad tai būtų kas iš artimos valsčiaus įstaigos darbuotojų aplinkos. Galėtų būti moteris. Moterų vis dar yra labai mažai tokiuose posteose, o, mano nuomone, jos yra pranašesnės už vyrus, kad ir savo jautrumu. Pastebėjau, kad moterys yra geresnės partnerės bendradarbiaujant. Savivaldybėse ne tik investicijų kiekis, biudžeto „milijonai“ turi reikšmę ir sukuria gyventojų pasitikėjimą. Valdančiųjų arogantiškumas, žodžio netesėjimas, nesutvarkytas asmeninis gyvenimas ar melavimas labiau veikia rinkėjus nei žadėtos investicijos ar pinigai ir lemia rinkimų rezultatus.

Ar aš galiu po manęs ateisiantį viršaitį kažkaip paruošti? Ne, nes aš ne

Putinas. ☺ Bet žinau, kokie svarbūs yra išeinančiojo parama naujam ir įvedimas į naujas pareigas. Man tapus viršaičiu labai pagelbėjo anksčiau šias pareigas ėjęs Kazimieras Baranauskas. Jis man padėjo įsitraukti į šitą darbą, parodė, į ką turėčiau atkreipti dėmesį. Šiais laikais viskas dar sudėtingiau, tad administracijos tarnautojo patirtis labai pagreitina klaidų suradimą ir tinkamų sprendimų priėmimą. O jeigu ir nepagreitina, tai tikrai padeda ramiau apsvarstyti problemas ir jas spręsti.

Dėkoju Punsko valsčiaus viršaičiui Vytautui Liškauskui už pasidalijimą savo 25 metų patirties einant pareigas išvalgomis. Linkiu, kad nauja kadencija būtų pakankamai rami, bet ir kupina galimybių, sėkmingo projektų įgyvendinimo ir gyventojų santarvės bei visokeriopo palaikymo.

1998 m. Vytautas Liškauskas pirmą kartą išrinktas viršaičiu Punsko valsčiaus tarybos balsavimo metu. Nuo 2002 m. jis buvo kandidatas tiesioginiuose rinkimuose, kuriuose galėjo dalyvauti jau visi Punsko valsčiaus gyventojai. Tais metais už jį balsavo 92 proc. rinkėjų, 2006 m. – 99 proc., 2010 m. – 95 proc., 2014 m. – 79 proc., 2018 m. – 96 proc. Šiomet 92 proc.

Labai gaila, kad Punsko valsčiaus gyventojai vengia pasinaudoti viena svarbiausių pilietinių teisių ir neina į rinkimus. 2024 m. savivaldybių rinkimuose dalyvavo 41,44 proc. turinčiųjų balsavimo teisę. Tai palyginti prastas rodiklis. Tačiau, kad ir kaip būtų keista, tie, kurie į rinkimus neina – nesąmoningai taip pat juose „dalyvauja“, skirdami savo balsus galbūt tiems, kurių išrinkti nenorėtų. Gal ateityje vertėtų dėl šito susimąstyti ir aktyviau įsitraukti į savo vietos ateities kūrimą. Kiekvienas balsas yra svarbus!

Mūsų krašto tautodailininkų parodos atidarymas

NASTUTĖ SIDARIENĖ

Dvidešimt penkerius metus Lenkijos lietuvių etninės kultūros draugija (LLEKD) atidarinėjo velykines parodas per Atvelykį, o šiemet daug kas nutiko kitaip: visų pirma dėl Lenkijos savivaldybių rinkimų parodos atidarymas atidėtas savaitei po Atvelykio, o jos turinio tema – ne velykinė, bet tautodailės. Margučių margintojams, verbų ir sodų rišėjams, užuolaidėlių karpytojams nusprendėme leisti pailsėti, kad kitais metais su dvigubu noru jie vėl galėtų grįžti prie šitų darbų ir juos atlikę dalyvautų Velykinio meno parodoje. Mūsų krašto tautodailininkai šiemet pasistengė sukurti daug darbėlių ir balandžio 14-ąją juos parodyti platesnei visuomenei.

Parodoje pristatyti 23 autorių darbai: Zenono Knyzos – medžio skulptūros, kryžiai, drožiniai (darbų nuotraukos), Jono Makauskos –

Parodos eksponatai

medžio drožiniai, paveikslai (darbų nuotraukos), Ritos Kutilienės – tapyba, Genutės Pečiulytės – tapyba, Aurelijos Pečiulytės – tapyba, Teklės Gibavičienės – tapyba, Audronės Slovikiienės – kryžiu suivinėti paveikslai, rinktinė juosta,

Irenos Šalčiūnienės – nėriniai, Genės Aleksienės – audiniai: lovatiesė, pagalvėlės, Veronikos Valenskienės – audiniai, nėriniai, riešinės, staltiesės, austos prijuostės, sijonai, Teresės Kuosienės – rinktinės juostos, nėriniai, Kristinos Kraužlienės – lininė staltiesė, vąšeliu nertos servetėlės, Emilijos Valukonienės – austos lovatiesės, rankšluosčiai, Onos Liutackienės – siuvinėtos staltiesės, Onutės Budzeikiienės – staltiesės ant rėmų, Raimondos Chmieliauskienės – kryžiu suivinėti paveikslai, vąšeliu nertos servetėlės, Nastutės Sidarienės – rinktinės juostos, Antano Kuosos – rinktinė juosta, Nijolės Valinčienės – vąšeliu nertos staltiesės, Danutės Stoskeiliūnienės – vąšeliu nertos staltiesės, Veronikos Pakutkienės – siuvinėti kilimėliai, austi lininiai rankšluosčiai, Irenos Kavaliauskaitės – šiaudų sodas, Alicijos Krakauskienės – paveikslai, Punsko mokyklų mokinių

Parodos atidarymo svečiai

Teresė Kuosienė su savo darbais

Veronika Valenskienė prie savo audinių

sodai (mokyt. A. Vaicekauskienė).

Nedėkingas sekmadienio ryto oras – lyja, gana smarkiai pučia šaltas vėjas, lauke muzikantai negali groti, dainininkams sunku dainuoti. Staigiai nusprendžiam – programa vyks viduje. Parodos darbų autoriai, atlikėjai ir žiūrovai kažkaip sutelpa muziejaus patalpose, ir atidarymas pavyksta puikiai. „Gimtinės“ ansamblis sudainuoja keletą dainų, muzikantai Angelė, Arnoldas ir Ostinas savo muzika sušildo susirinkusius.

LLEKD pirmininkas Robertas Vektorius ir pavaduotoja Aldona Vaicekauskienė pasveikina visus, primena, kad jau šiomet per Žolines sukaks 40 metų, kai Meno komisija (jai pirmininkavo Zenonas Knyza), veikusi prie tuometinės LVKD, surengė Punske pirmą tautodailės mugę. Apie parodos dalyvius ir jų darbus papasakoja parodos organizatorė Nastutė Sidarienė.

Dėl vietos stokos parodų salėje visų mūsų krašto tautodailininkų darbų nepavyko sutalpinti, ne visus teko pakviesti. Tokio pobūdžio paroda šiame muziejuje yra pirmoji. Pristatomi tik dabar kuriančių arba anksčiau kūrusių (dar gyvenančių) meistrų darbai. Tai ne išimti iš močiūčių, seniai atsisveikinusių su šiuo pasauliu, kuparų audiniai ar kiti rankdarbiai. Tai gyva tautodailė. Tik išimtinai viena juostų audimo mokytojo Antano Kuosos juosta pateko į šią parodą. Ją perdavė giminės.

Užderėjo tapybos darbai: net penkių autorių įvairiais būdais tapyti paveikslai puošia šią parodą. Kai kurie labai mėgsta liaudiškas temas, kiti pasirenka natūrmortus, grafiką arba naudoja mišrias tapybos ir kitokias technikas. Yra ir adata su siūlu „tapytų“ darbų, paprasčiau tariant – kryžiuku siuvinėtų paveikslų.

Gausiai moterys vąšelių primezgė

servetėlių ir staltiesių. Ypač įdomus audeklo ir nėrinių jungimas. Šiuo būdu sukurtos didelės staltiesės su išiotu nėriniu per visą staltiesės ilgį, panaudotas staklėmis austas naminis audeklas.

Jau mažai, labai mažai liko audėjų, audžiančių lovatieses, rankšluosčius, tautinių drabužių audinius. Audė seniau, jaunystėje, o dabar šį darbą nuo apmetimo, suvėrimo iki išaudimo atlieka tik Veronika. Ji parodai pristatė daugiausia darbų: audinių, mezginių, siuvinėjimų, riešinių. Trys audėjos pristatė rinktines juostas. Tik vienos autorės nepakartojamos staltiesės – suraišiotos ant rėmų.

Parodą pagyveno mokinių sunerti nedideli šiaudiniai sodai ir vienas didelis – suaugusios merginos.

Tautodailės paroda veiks iki šių metų Žolinių atlaidų. Kviečiame visus į „Senosios klebonijos“ muziejų pasigrožėti tautodailininkų darbais.

XVIII chorų šventė „Lietuva brangi“ – mažoji Dainų šventė Punske

ASTA PEČIULIENĖ

Balandžio 21 d. Punsko lietuvių kultūros namų sienos drebėjo nuo galingo chorų gaudesio. Jis virpino ne tik sienas, bet ir susirinkusių žiūrovų sielas. Kas dveji metai vykstanti chorų šventė šį kartą turėjo ypatingą misiją – tapo 100-metį menančios Dainų šventės pranaše. Į mūsų renginį atvyko patys geriausi Lietuvos chorai: valstybinis choras „Vilnius“ (vad. Vladas Bagdonas, vyr. dirigentas Artūras Dambrauskas), Pasvalio kultūros centro mišrus choras „Canticum novum“ (vad. Rimvydas Mitkus), Plungės rajono savivaldybės kultūros centro kamerinis choras (vad. Alfonsas Vildžiūnas), Alytaus kultūros centro kamerinis choras „Varsa“ (vad. Vidas Simanauskas), dalyvavo ir Punsko chorai: Kovo 11-osios licėjaus jaunimo choras „Pašešupiai“ (vad. Dainius Pavilonis), LKN jaunių choras „Balsynėlis“ (vad. Egidija Grimalauskienė) bei LKN mišrus choras „Dzūkija“ (vad. Vidas Simanauskas). Visi

„Pašešupiai“ ir „Balsynėlis“

kolektyvai demonstravo itin aukštą lygį, o profesionalus choras „Vilnius“ tiesiog pakėrė klausytojus. Ne vienas iš jaudulio šluostė ašaras ar juto virpulus visam kūne.

Punsko žiūrovams „Vilnius“ dovanojo lietuvių kūrybą – Donato Zakaro bei Vaclovo Augustino. Pastarojo „Anoj pusėj Dunojėlio“ skambėjo mūsų koncertų salėje nebe pirmą

kartą, bet kiekvienas choras šią dainą atlieka kitaip, savitai ir kiekvienas atlikimas yra mistiškas. Džiaugiamės, kad galime gyvai girdėti tokio lygio kūrinius, juolab kad sulaukiame chorų, kurie sugeba juos atlikti.

Pirmą kartą pas mus atvykęs Pasvalio choras, tarp kitko, padainavo dainą „Brolis“ (S. Petreikio muzika, D. Petreikienės žodžiai, R. Mitkaus aranžuotė). Tai vienas labiausiai atminty išlikusių kūrinių – širdį vėrė, širpuliukai kūnu ėjo. Choras iš Plungės publiką pakėrė M. Noviko daina „Gera“, kuri lyg ir žinoma, bet dėl S. Miceikos aranžuotės ji pateikta novatoriškai, įdomiai ir labai nuotaikingai. Alytaus „Varsa“ savo kūriniu „Skriski, skriski Lietuvėlėn“ (muz. V. Kuprevičiaus, eilės K. Sajos) mus nuskraidino į tėvynę. „Varsos“ dainininkai mums labiausiai pažįstami ir artimi (mat su jais bendrystė sieja

„Dzūkija“

jau du dešimtmečius), ir, rodos, jau niekuo mūsų publikos nustebinti negali, o vis dėlto – daina nuskambėjo taip įtikinamai, taip stipriai, taip namais kvepėdama. Mintyse tik sukosi: „Geriau (...) būsiu pilku akmenėliu, bet savoį palaukėj.“

Labai didelį darbą yra atlikę mūsų jaunimo chorų vadovai Dainius ir Egidija. Jie, ruošdami moksleivius Dainų šventei, parengė L. Vilkončiaus ir S. Gedos kūrinį „Žmonės ant kalvų“ (iš Dainų šventės repertuaro). Jaunimui gal kiek neįprasta daina, bet labai praturtino jų akiratį. Matyti, kad chorai auga ir kelia savo lygį. Jaunatviškų balsų visada malonu ir gera klausytis, juolab kai matai savo krašto vaikus. O choro „Dzūkija“ atlikta nuotaikinga lietuvių liaudies daina „Šią naktelę, per naktelę“ (harmonizuota G. Kalino) buvo tarsi užuomina, kad tą dieną turime dar vieną svarbią misiją – pasodinti ažuoliuką. „Dzūkija“ labai užtikrintai, ryžtingai, su džiazais gaidelėmis scenoje „sodino obelėlę“. Mes, jos įkvėpti, po šventės – ažuoliuką.

Savo galybę chorai pademonstravo renginio pradžioje sugiedoję „Lietuva brangi“ bei finale atlikę kartu keturis kūrinius: „Šaknys girių žalginės“ (muz. Vaclovo Augustino, eilės Vlado Braziūno), „Tėvyne mūsų“

(muz. Vaclovo Augustino, eilės Vlado Braziūno), „Dėl tos dainos“ (muz. Laimio Vilkončiaus, eilės Justino Marcinkevičiaus) ir „Lietuviais esame mes gimę“ (muz. Stasio Šimkaus, eilės Jurgio Zauerveino). Štai tuomet klausytojai tikrai turėjo progą pajusti, ką reiškia Dainų šventė, ką reiškia balsų jėga. Savąją vadiname mažąja, nes joje dalyvavo apie 200 dainininkų, o Lietuvos Dainų dienoje dalyvaus 13 tūkst. 700 atlikėjų. Tai bus šimtmetį menanti Dainų šventė „Kad giria žaliuotų“.

Štai šito garbingo ir didingo jubiliejaus proga mes po šventės išėjome į lauką ir šalia Punsko lietuvių kultūros namų pasodinome lietuvišką ažuoliuką. Įtvirtinome lentelę, kurioje esąs Dainų šventės simbolis – gyvybės medis ir užrašas: „Šis ažuolas pasodintas 2024 m. šimtmetį minėtos dainų šventės KAD GIRIA ŽALIUOTŲ įamžinimui“. Ažuoliuką sodino tie vadovai, kurie jau yra dalyvavę ir dar ruošiasi su kolektyvais dalyvauti Dainų šventėje: „Dzūkijos“ vadovas Vidas Simanauskas, „Pašėšupių“ vadovas Dainius Pavilionis, „Balsynėlio“ vadovė Egidija Grimalauskienė, „Jotvos“ vadovė Kornelija Mauliūtė, buvusi Punsko klotimo teatro vadovė Teklė Paransevičienė, buvęs „Jotvos“ vadovas

Algis Uzdila ir „Vyčių“ bei „Šalčios“ vadovė Asta Pečiulienė. Kol medelį sodinome, mums chorai pritarė dainuodami vieną gražiausių lietuvių chorinių dainų „Kur giria žaliuoja“ (muz. Juozo Gudavičiaus, eilės Ksavero Sakalausko-Vanagėlio). Galiausiai visiems palinkėjome: „Kad giria žaliuotų, kad visa Lietuva ir Punksas šoktų ir dainuotų!“

Kaip dėkingiems ir vaišingiems dzūkeliams dera, visiems chorams dovanų įteikėme padėkas bei atminimo lėkštes, ant kurių keramikė, tautodailininkė Elena Grigutienė išraižė Dainų šventės ir XVIII chorų šventės logotipus. Po to visus dalyvius pavaišino skaniais mūsų šeimininkų pagamintais patiekalais.

Dėkoju visiems, kurie talkino organizuojant šventę, ypač vadovui Vidui Simanauskui, į Punksą pakviečiančiam pačius geriausius ir ryškiausius Lietuvos chorus ir taip ugdančiam mūsų bendruomenės meilę chorinei dainai. Nuoširdžiai ačiū rėmėjoms – Lenkijos vidaus reikalų ir administracijos ministerijai bei Lietuvos Respublikos užsienio reikalų ministerijai („Globalios Lietuvos“ programai), skyrusioms lėšų šiai šventei organizuoti. Labai dėkoju žavingai šventės vedėjai Monikai Valinčiūtei. Ačiū Vytautui Staskevičiui, Robertui Slovikiui už visokeriopą pagalbą rengiant tokias šventes, šeimininkams Valei, Birutei ir Boženai už visuomet skanias ir estetiškai patiekus patiekalus. Nuoširdžiausi padėkos žodžiai dainininkams ir vadovams už mums padovanotą mažąją Dainų šventę. Labai ačiū ir žiūrovams už dėmesį bei visus atsiliepimus. Vadinasi, mūsų darbas nenuėina veltui.

Šalia Punsko lietuvių kultūros namų sodinamas ažuoliukas

Merginos iš Seinų skynė laurus Lenkijos kikkbokso čempionate

HANNA BRZEZIŃSKA, JULIJA KRAKAUSKAITĖ

Kas domisi kovos menais, yra girdėję, kad jie ne tik gerina fizinę sveikatą, bet ir ugdo charakterį, didina atkaklumą, dvasios stiprybę. Apie kikkboksą, treniruotes ir pasiekimus kalbamės su Seinų lietuvių „Žiburio“ mokyklos VII klasės mokinėmis Lena Leončikaitė, Nicole Valinčiūte ir Inga Aleksaitė. Merginų treneriai – Rafał Kamiński ir Dariusz Wróblewski.

Balandžio 12–15 d. Bėdzine (Bėdzin) vykusiame čempionate Lena tapo Lenkijos kikkbokso jaunučių kadetų čempione, o Nicolė savo svorio kategorijoje iškovojo trečiąją vietą. Tai labai geri rezultatai. Lena vasarą planuoja vykti į Vengrijoje rengiamą Europos kikkbokso čempionatą.

Kaip susidomėjote šia sporto šaka?

Nicolė: Prieš 7 metus Lenos

pussesserė, pradėjusi lankyti kikkbokso treniruotes, pakalbino ateiti ir ją. Iš Lenos ir sužinojome, kad Seinuose vyksta tokios treniruotės.

Pradėjome lankyti tuos užsiėmimus ir jie mums labai patiko, o sportas sužavėjo.

Lena: Mano giminaičiai laikui bėgant atsisakė treniruočių, o mes su draugėmis likome.

Ar daug reikia įdėti darbo, kad būtumėte pasiruošusios kovai?

Inga: Norint gerai pasiruošti kovai, reikia skirti daug laiko ir labai daug dirbti.

Kiek treniruočių turite per savaitę?

Lena: Per savaitę turime nuo 3 iki 5 treniruočių, bet dar

Lena Leončikaitė laimėjusi pirmąją vietą

Iš Lenos Leončikaitės asmeninio albumo

Nicolė Valinčiūte – trečiosios vietos laimėtoja

Iš Lenos Leončikaitės asmeninio albumo

šeštadieniais vyksta sparringai.

Ar prieš kovą jaučiate stresą?

Lena: Visada prieš kovą jaučiam stresą, bet tai normalus jausmas. Reikia tik mokėti jį nugalėti, ir tada viskas sekasi puikiai.

Ar nebaisu būti sumuštai? Ar skauda, kai gauni smūgį?

Nicolė: Sunku atsakyti, ar baisu. Žinoma, kad yra tam tikra baimė, bet taip pat esame prie to pripratusios. Kovodamas nieko nejauti, pradedi jausti skausmą jau po kovos.

Kaip esate nusistačiusios varžovių atžvilgiu prieš pradėdamos kovą?

Nicolė: Prieš pradėdamos kovą jaučiame ir didelę konkurenciją, ir pyktį.

Šiomet pirmą kartą dalyvavote varžybose Lenkijos mastu. Ar esate patenkintos savo pasirodymu ir pasiektais rezultatais?

Iš kairės trečia Inga Aleksaitė, toliau – Lena Leončikaitė ir Nicolė Valinčiūtė

Lena: Na, aš esu labai patenkinta savo rezultatu. Aišku, visada gali būti dar geriau.

Nicolė: Aš ne iki galo pasiekiau savo tikslą, bet džiaugiuosi, kad išdrįsau kovoti ir turėjau galimybę dalyvauti tokio masto varžybose.

Inga: Man nepasisekė laimėti, pasitaikė varžovė, kuri buvo dalyvavusi

si Europos čempionate, tad nelabai esu patenkinta.

Kaip derinate treniruotes su kasdieniu gyvenimu ir ypač su mokslu?

Inga, Lena, Nicolė: Sunku tai suderinti, bet kažkaip pavyksta.

Ar ateityje planuojate tęsti sportinę karjerą?

Lena: Aišku, kad taip.

Nicolė: Ateityje norėtume dalyvauti ne tik varžybose, bet ir profesionaliose kovose, kad užsidirbtume pinigų.

Kokių reikia turėti savybių (tiek fizinių, tiek psichinių), kad galėtum užsiimti kovos menu?

Inga, Lena, Nicolė: Nesvarbu, kaip atrodo, tik reikia turėti stiprų charakterį, būti pasiryžusiam. Na, ir visų pirma reikia norėti.

Ačiū už pokalbį. Sėkmės Jums siekiant svajonių išsipildymo!

Lena Leončikaitė – Lenkijos kikkbokso jaunučių kadetų čempionė

„Žemė – mūsų namai“

DALIA MAKUSKIENĖ

Balandžio 22-ąją minima Pasaulinė Žemės diena. Ta proga Punsko mokyklos jauniausieji mokinukai, pirmokėliai, paragino vienyti ir rūpintis mūsų Žeme. Padovanojo neužmirštamą pamoką apie jos svarbą kiekvieno gyvenime.

Sužinojome, kokie neįkainojami yra vanduo, oras, ugnelė. Jie gyvybės šaltiniai, teikiantys žmogui gyvybę, džiaugsmą ir šilumą. Pirmokėliai visa tai perteikė judesiu ir žodžiu. Jie kruopščiai rūšiavo šiukšles ir apgaubė Žemelę gėlėmis, medžiais – pagarba ir atsidavimu. Puikus pasirodymas, pamoka mums visiems! Jau nuo mažens privalome taupyti vandenį, popierių, rūšiuoti šiukšles, lesinti paukštelių, rūpintis gyvūnais, sodinti gėles bei medžius. Tai mūsų šventa pareiga. Žemė – kiekvieno gyvio namai, todėl rūpinkimės ja, kad klestėtų ir gražiai žaliuotų.

Mažyliai ir jų globėjos, mokytojos, paruošusios spektaklį – Julija Zielinskienė, Danutė Svetlauskienė, Teresė Degutienė, su kaupu įskiepijo meilę gamtai – mūsų žaliajai Motulei.

Pirmokėlių ir mokytojų darbą puikiai atspindi garsaus Lietuvos geografo ir gamtininko Česlovo Kudabos mintis: „Kiekvienų metų pavasario slenkstyje mūsų žemėje trumpam stoja nepaprastas žibučių metas. Tada šviesiuose be paunksmio miškuose žydi tik ta viena mėlynziedė gėlė. Virš jos velėnos kvapą kilnoja giedri sausvėjai, paukščių giedojimu pasitvenkia padangė. Vidurdienį, išsėdus į padebesių keltą, verta pakilti... Argi reikia stebėtis, jei žmogus lyg į meno šventę perka bilietą norėdamas pasigėrėti iš aukštai gimtąja žeme...“

Iš Punsko mokyklos archyvo

Iš Punsko mokyklos archyvo

Iš Punsko mokyklos archyvo

Niekas nesikeičia (?)

JURGITA STANKAUSKAITĖ

„Niekas nesikeičia“, – kartais sako mintys, skaitant visokius tekstus, ypač grožinę literatūrą ir publicistiką. Juk viskas pasaulyje keičiasi. Tarsi pati prieštarauju savo įsitikinimams, paremtiems nuolatinės kaitos buvimu plačiąja prasme – gyvenime, pasaulėvokoje, kultūroje, politikoje, ekonomikoje, žemės ūkyje, madoje ir dar kitose srityse, kurioms išvardyti būtų gaila vietos žurnalo puslapiuose, bet tikriausiai joms nusakyti net ir žodžių nerasciau. Rodos, susvyruoja variabilizmo filosofinė pažiūra. Neabejotinai egzistuoja nenutrūkstamas kintamumas. Vaikai mokyklose kala į galvas praeitos eros matematikos pagrindus, gilinasi į naujas klimato kaitos prognozes, o jų tėvai, pasitelkdamė šiuolaikines priemones, ieško gausesnio derliaus užauginimo senose šeimos ir giminių žemėse būdų.

Lyg ir viskas keičiasi. Pasaulis gyvena natūralaus ciklo ritmu – ateinama ir išeinama, augama ir nykstama. Sinusoidė nenumaldomai leidžiasi ir kyla. Gyvenimo ritme egzistuoja dalykai, kurie kaip koks mestas burtas niekaip nesikeičia. Tai yra žemiškos problemos, sekančios paskui žmogų iš kartos į kartą. Jos keičia spalvas, smūgio jėgą, tačiau pamatas niekada nesimaino. Studijų metais dėstytoja prof. Asija Kovtun, kalbėdama apie modernizmo ir postmodernizmo tekstus, yra sakiusi, kad seniai viskas yra parašyta – keičiasi tik apipavidalinimas, forma, žodžių žaismas. Keistai skamba, ar ne? Tačiau viskas, kas mus supa, auga, žydi, alsuoja, kvėpuoja, duoda pagrindą kūrybai – verbalinei ir neverbalinei. Vadinas, rašau tai, ką jau matau ir jaučiu – kas jau yra, kas gyvena. Tas pats vyksta su nuolat gvildenamomis problemomis. Jos nuolat

Eivos Šupšinskienės nuotr.

aptariamoms, aprašomoms, analizuojamos, sprendžiamoms, bet, pastebėkite – niekada nedingsta. Problemą galima pataisyti kaip sugedusio automobilio detalę, bet juk mašina tai ta pati lieka. Transporto priemonę galima pakeisti nauja, bet veikimo sistema lieka tokia pati arba panaši.

Atsitiktinai po ranka papuolę tekstai privertė susimąstyti apie paskui žmonių kartas sekančias problemas. Pirmųjų raginčiau paieškoti vaikystės, paauglystės ir net suaugusiųjų gyvenimo tarpsniuose. Kol galvosite, ko ten reikėtų kapstyti, trumpai supažindinsiu su XIX a. rašytoja May Alcott Louisa. Tai buvo amerikietė, rašanti moterims, savo kūryboje atskleidžianti moterų ir merginų problemas – lyčių lygybės trūkumą, prisitaikymą, beprasmišką konkurenciją, išorinės išvaizdos svarbos kėlimą, prabangos siekimo tragizmą. Jos romane „Senamadiška mergina“

(angl. „An Old-Fashioned Girl“) sukurtos veikėjos visiškai kitaip atrodo nei šiuolaikiškos moterys, net jų kalbėjimas skiriasi. Jaučiamas kalboje perdėtas intelektualumas ar net teatrališkumas, tačiau rašytojos tikslas per kūrinių perduoti minėtas problemas yra nepaprastai aktualus XXI amžiuje. Skaitant susidaro įspūdis, kad niekas nepasikeitė per kelis amžius, nepaisant didelio civilizacijos šuolio, problemos neišnyko, o pasikeitė tik jų apipavidalinimas, prisitaikęs prie sumodernėjusio žmogaus.

Mūsų nedidelėje bendruomenėje vyksta tokie patys procesai. Tai ne tik anksčiau minėti visai žmonijai bendri dalykai. Kai imi analizuoti, kiek kartų pasikeitė, kiek dalykų lietuviai nuveikė, kiek namų pastatė ir ūkių užaugino, supranti, kad bendros problemos pasistūmėjo į vieną ar kitą pusę, bet nedingo ir net nublanko. Kaip labai geru pavyzdžiu būtų galima

pasiremti pačioje „Aušroje“ publikuotu Birutės Jonuškaitės straipsniu, kuriame vaizduojama šio krašto ūkininkų situacija, ekonominė padėtis. Neabejotinai reikia pateikti kelias jo ištraukas ir palyginti, kad suprastume, kokia yra ta gyvenimiška uodega.

Ne be reikalo pačioje teksto pradžioje paminėjau žemės ūkį. 1984 m. B. Jonuškaitė straipsnyje „Apie tuos, kurie pasilieka“ aprašė šio krašto ūkininkų santykį su žeme, tėviške, lietuvių kultūra, bendrą žemės ūkio padėtį, žemdirbių užimtumą ir atsidavimą niekada nesibaigiantiems darbams. Negaliu nepacituoti pačios teksto pradžios, kuri skamba taip: „Nežinau, kas tai tokio, bet kai suari lauką, tai, rodos, net kvėpia ta žemė... O paskui nori ją apsėti. Kai apsėji, nori, kad augtų, kad bujotų, kad žydėtų. Kad būtų ką kirst... Tai, matyt, tokia žemės jėga... Nuo prosenelių visi mūsų krašte arė, sėjo, pjovė. Visų tėvai gimė žemdirbių pirkiose, patys iš žemės duoną valgė ir nė vienas iš mūsų – dabartinės jaunosios kartos – gal neišdrįstų tvirtinti, kad jos nepažįsta, kad nieko nenutuokia apie žemdirbystę. Jeigu ne tėvų ūky teko dirbti, tai pas senelius ar pas dėdę, nes kaipgi nuo šito pabėgsi, jeigu Seinų krašto lietuviai – tai visų pirma ūkininkai.“

Tikrai pas mus esą žemės ūkiui atsidavusių žmonių, kurie patys yra sakę, kad pasirinkimą likti kaime ir prasi-gyventi iš žemės duodamo derliaus lėmė suvokimas apie perduodamą stiprų ryšį su tėvų žeme. Yra didesnių ir mažesnių arba tikrai stambių ūkininkų, sumodernizavusių gyvulininkystės ar augalininkystės srities darbo įrankius ir įdiegusių naujausias ūkininkavimo technologijas. Šiandien žemdirbių kraštas yra kitoks. Ar jį vis dar galima taip vadinti? Imu šiek tiek abejoti... Reikėtų atkreipti dėmesį, kad ūkininkauti ir gyventi kaime – du visiškai skirtingi dalykai. Viena yra kūnu ir protu pajusti ūkininko kasdienybę, o visai kita – išėjus į lauko terasą kavą gerti rytą ir kvėpuoti tyru oru arba blogiausiu atveju paburnoti, kad vėl tie *gaspadoriai* smarvės prileido ant laukų. Dabar sakyti, kad „visų tėvai gimė žemdirbių pirkiose“ tikrai būtų klaidinga. Imkit ir patys pažiūrėkit, kiek mūsų jauniausios kartos nusimano apie ūkininkavimą, jeigu jau jų tėvai yra augę mieste arba Punksko miestelyje. Lyg ir praeidami arba pravažiuodami mato, kaip dirbami laukai, tačiau patys nėra ragavę darbo ūkyje. Ar blogai, kad jie nenutuokia apie žemdirbystę? Tai nepaprastai sunkus darbas, daug reikalaujantis

jėgų, pastangų ir net pramogų atsiskaidymo. Žvelkim tiesai į akis ir šnekėkime taip, kaip iš tiesų yra. Ūkininkas daug šiuolaikiškų dalykų turi atsiskaidyti, pavyzdžiui, atostogų, kuriomis šiandien taip gausiai naudojasi valdiškai dirbantys ir socialiniuose tinkluose pavydą sukeliantys žmonės. Kaimo žmogus nepasiims laisvadienių ir nepaliks kelioms dienoms bliuančių gyvulių. Pasisamdyti pagalbos beveik neįmanoma. Jau mano kartos draugai yra sakę, kad ūkininkauti sunku, ir net į tą pusę nenori žiūrėti. Tiesą B. Jonuškaitė rašė, kad „vis daugėja inteligentijos, žmonės baigia mokyklas, įgyja diplomus – ne tėvo laukai galvoje. O jeigu ir be didelių mokslų, tai vis dėlto kiekvienas linkęs sėdėti įstaigoje, būti tarnautoju, nes kur tušinuoką rankoj laikyti, tai ne šakes ar dalgį“. Atsiranda vienas kitas, kuriam šiltųjų kraštų nereikia ir geriausia dirbti ne svetimoje, o savo žemėje, uostyti savo senelių arimą. Jie sako, kad fiziškai pavargus žmogui išgaruoja blogos mintys, stresas, nuotaikos.

„Tuštėja kaimai, nyksta apleistos sodybos, laukuose vis rečiau pamatysi jaunus žmones“, – rašė straipsnio autorė. Prieš 40 metų nyko sodybos? Apie sodybų nykimą rašyta jau XX a. pradžioje. Šiandien tai ypač aktualu, tačiau nykimas labiau susijęs su smulkių žemės ūkių mažėjimu. Kaimė neretai išdygsta naujos statybos namai. Mat šeimoms norisi daugiau erdvės ir ramybės turėti, kurios miestas suteikti negali. O tas ūkininkėlis pasižiūri į gražiai nušukuotą veją ir toliau aria, sėja ir pjauna. „Ir taip kasmet. Ir nesiskundžia, kad nuobodu, kad monotoniška. Nors rūpesčių – per akis.“ Ūkininkų rūpesčiai nesikeičia metai iš metų. Visada kas nors būna ne taip – per sausa, per šlapia arba neapsimoka. „Reali yra tik gyvulininkystė. Bet Jonas dar negali pasakyti, ką jis augins tame naujame tvarte. Nes [...] specializacija šiais laikais labai rizikingas dalykas. Gal, sakysim, pernai jam apsimokėjo

Eivos Šupšinskienės nuotr.

Evos Šupšinskienės nuotr.

nupirkti iš valstybės tas 20 avių, bet kas pasakys, ar šiemet jų kaina taip nenukris, kad jis neatgaus netgi savo pinigų, jau nekalbant apie pelną? Šitaip su viskuo. „Nestabili politika pribaigia ūkininkus, – tvirtina vaikinas. – Ūkininkas turi būti tartum barometras – numatyti, ką kokiu metu auginti, kur investuoti pinigus, kad neturėtų nuostolių.“ O ir tai dar ne viskas, nes „pereiti iš vienos į kitą specializaciją reikia 5–8 metų, reikia ūkį paruošti, pertvarkyti ir plus prie to – turėti pinigų“... „O kol kas, – šypsosi Jonas, – galiu pranešti, kad... turiu 1 mln. 800 tūkst. skolos banke.“ Rodos, niekas nepasikeitė per kelis dešimtmečius: nei politika pasidarė stabilesnė, nei skolos bankuose sumažėjo. Nors dabar ES priemokos kiek padeda ūkininkams, bet jie sako, kad esant tokioms kainoms tai tik lašas vandenyne. Na, o kalbant apie milijonus, tai pasikeitė tik banknotų versija. Anuometiniai milijonai šiuolaikiniam ūkininkui gali pasirodyti labai juokingi lyginant su tokiomis sumomis, kokias jie šiandien skolinasi. „Na o auginti visko po truputį irgi neapsimoka – per daug darbo. Tuo labiau kad didelis mašinų trūkumas.“ Parodykit man ūkininką,

kuris šiandien nėra taip pat pasakęs?

Ūkininkauti reikia norėti, nes tik su noru ateis pelnas: „Jeigu būčiau nenorėjęs, būt niekas manęs neprivertęs dirbti žemę. Kas nemėgsta ūkininkaut, tas vien dėl pelno nedirbs.“ Žemės ūkis reikalauja atsakingų, žemę ir gamtą mylinčių, sunkų darbą gerbiančių ir vertinančių žmonių. Kaimo moterys yra sakiusios, kad ūkininkavimas tai šulinys be dugno – nėra pabaigos nei darbams, nei investicijoms. Čia visą laiką yra ką veikti, nuobodžiauti nėra kada, o poilsiui rasti valandėlę galima, tačiau tas nepaaiškinamas ūkininko pirštų judėjimas neleidžia ramiai pasėdėti. Bent prie pietų stalo galima su šeima pabendrauti. Tačiau ir čia civilizacijos nagai iškrapšto problemą: dažnai nevalgoma pagrindinių patiekalų, prabėgomis užkandama, užkandžiaujama, kas po ranka papuola – atsisakoma valgymo prie stalo ritualo, kuris ilgai buvo puoselėtas ankstesnėse kartose. Ir vėl specialistai turi ką veikti, mokindami mus sugrįžti prie vadinamojo normalaus valgymo tris kartus per dieną – taip kaip darė mūsų seneliai.

Ūkininkavimas nestovi vietoje. Viskas keičiasi: vieną kartą karves

apsimoka auginti, kitą kartą kiaules ar mėšinius galvijus. Nuo to problemos nesikeičia. Kažkurios specializacijos ūkininkas visada nukentės, bet tai nereiškia, kad pakeis ūkininkavimo sritį. Tam reikia ir pinigų, ir sveikatos. „[...] jau dabar daug kas išpardavinėja karves, nori pereit prie kiaulių auginimo. O čia vėl bėda – nėra pirkti kiaulėms miltų (turiningo pašaro). Šitaip lyg užburtame rate. Net piktas juokas ima – lyg loterijoje – pasiseks ar nepasiseks, duos pelno tokia ar kitokia specializacija ar tik nuostolių? Kaip neteisūs tie miestiečiai, kurie paprastai tvirtina, kad ūkininkams jokių rūpesčių nėra – jie visada sotūs, dirba, kada nori, ilsisi, kada nori, gyvulėlius pašėrė ir sau gali ramiai miegoti. Beveik idilė. Bet tik kai pravažiudamas pro šalį į sodybas pasižiūri – baltų plytų vilos, dideli tvartai ir kluonai, televizorių antenos ant stogų. O iš tikrųjų... „Buvo toks laikotarpis, kad ištisas naktis miegot negalėjau, rūkyt pradėjau – tiek visokių rūpesčių mane užgriuvo“, – ši straipsnio ištrauka priminė neseniai Lenkijoje vykusius ūkininkų streikus ir miestiečių atsiliepimus apie juos. Mat ne visiems suprantama, kokiu tikslu rengiami protestai, jeigu pagal protestuojančiųjų traktorius matyti, jog „ne medinėj kūčiukėj gyvena“. Ir kaip paaiškinti, kad kaimai, kaip ir miestai, pasistūmėjo į priekį, auga vakarietiška, bet ir skolinasi iš banko užsienietiška mada, kad paskui 30 metų paskolą mokėtų dėl kokybiškesnio ūkininkavimo. Tai gi visi sakom, kad lazda turi du galus. Taip ir gyvena mūsų žemdirbiai, kad nepaisant antro lazdos galo išlaikytų savo tėvų žemę.

B. Jonuškaitė ne tik apie žemės ūkio problemas rašė. Ji užsiminė apie ūkininkavimo ir kultūrinio gyvenimo suderinimo svarbą mūsų krašte. Neabejoju, kad verta būtų į tai pasigilinti kitame straipsnyje ir vėl pasinerti į palyginimus. Kodėl gi ne? Juk niekas nesikeičia, kai keičiasi viskas aplinkui.

Darnaus ir prasmingo santykio paieškos Sapiegų rūmuose Vilniuje

AGNĖ KARČIAUSKAITĖ-JANKAUSKIENĖ

Daug metų eidama L. Sapiegos gatve Vilniuje matydavau virš tvoros kyšančius rūmų stogus. Senais laikais teritorija buvo uždaryta, nes priklausė kariniam miesteliui, o nepriklausomybės laikais jau buvę galima pažvelgti į rūmus iš arčiau. Tačiau vaizdas buvo nekoks. Pastatas nugyventas, pasikeitęs, o per pastaruosius tris dešimtmečius stūksojo visiškai tuščias, apgriuvęs ir apleistas. Gaila, kad tiek laiko rūmai buvo „mėtomi“ iš rankų į rankas, privatizuojami, neprivatizuojami, atkuriami ir pamirštami... Tačiau pagaliau po kruopščių tyrimų, ilgų restauravimo darbų atėjo laikas, kai rūmuose vėl girdimas šurmulyš.

LDK didikų Sapiegų rūmai priklausė barokiniam architektūros ansambliui, kaip ir Trinitorių vienuolynas, bažnyčia, barokinis parkas su oranžerija. Tai vieni gražiausių autentiškų pastatų buvusioje LDK teritorijoje. Tokių unikalių baroko epochos architektūros ansamblių regione (dabartinės Lietuvos, Lenkijos, Baltarusijos ir Ukrainos teritorijoje) išlikę vos keli. Rūmai pagaliau sutvarkyti, bet senojo Sapiegų barokinio parko šalia jų likimas vis dar popieriuose. Jau buvo suplanuotas parko atkūrimas, tačiau po viešų svarstymų su bendruomene projektas peržiūrėtas ir pasirinkta nuosaikesnė baroko atkūrimo kryptis, pavadinta šiaurietiška santūriu baroku... Tiesa, šiame parke augo ir seniausia Vilniaus liepa, kuriai buvo per 300 metų. Ji buvo vienintelis medis, menantis Sapiegų laikus. Deja, 2023 m. vėtra ją nulaužė...

MAŽASIS VILNIAUS VERSALIS

Tačiau grįžkime į pačią pradžią, kai Kazimieras Jonas Sapiega, LDK didikas, Lietuvos didysis etmonas¹, 1689–1692 metais pasistatė užmiesčio rezidenciją. Teigiama, kad rūmų fundatorius ją statėsi kaip karališkąją vasaros rezidenciją, nes tikėjosi tapti Abiejų Tautų Respublikos karaliumi. Deja, juo netapo. Tačiau vasaros rezidencija įgavo mažojo Versalio vardą² ir tapo vienu iš unikalios baroko šedevrų. Net ir didysis Sapiegų rūmų valgomasis buvo didžiausia menė LDK teritorijoje. Tokio dydžio menės nebuvę net Valdovų rūmuose, o savo puošnumu ji beveik prilygo Vilanovo rūmams Varšuvoje, kuriuos mėgo tuometinis Abiejų Tautų Respublikos karalius Jonas Sobieskis.

Šie prabangūs rūmai buvo pastatyti pagal italo, karališkosios tarnybos pulkininko, inžinieriaus Džiovano Batistos Frediano (Giovanni Battista Frediani) projektą. Dž. B. Fredianis buvęs žinomas Vilniuje, kur projektavo ne vieną objektą: jis buvo vienas iš Pažaislio vienuolyno ansamblio, Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčios architektų. Taip pat projektavo ir statė tiltą per Nerį Vilniuje (toje vietoje, kur dabar yra Žalioji tiltas), tačiau tas projektas buvo nesėkmingas, o visa istorija pavadinta skandalinga³.

1 Etmonas – Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės kariuomenės vyriausiasis vadas, Abiejų Tautų Respublikos ministras.

2 Versalio rūmai Prancūzijoje tais laikais buvo prabangos etalonas.

3 1655 m. Vilniuje buvo sudegintas tiltas

K. J. Sapiega siekė visus nuste-binti savo rezidencija, todėl kurti ištaigingą dekorą patikėjo skulptoriui ir architektui Džiovaniui Pietru Perčiui (Giovanni Pietro Perti) bei italų tapytojui Mikelandželui Paloniui (Michelangelo Palloni). Dž. P. Pertis buvo žinomas Vilniuje, kur praleido didžiąją dalį savo gyvenimo ir čia mirė. Žymiausias jo darbas – Vilniaus Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčios interjero dekoravimas stiuko lipdiniais. Dar jis suprojektavo Viešpaties Jėzaus bažnyčią, dekoravo Slušų rūmus, prisidėjo prie Pažaislio vienuolyno pastatų ansamblio ir Vilniaus katedros Šv. Kazimiero koplyčios dekoravimo. Tapytojas Mikelandželas Palonis taip pat prisidėjo prie K. J. Sapiegos noro turėti išskirtinius rūmus ir galerijos sienas papuošė pirmosiomis pasaulietinės tematikos freskomis Lietuvoje. Šio menininko freskos puošia ir Vilniaus

per Nerį ir jį atstatyti nuspręsta tik po 15 metų. Paskaičiuota, kad tiltas turėtų kainuoti apie 7000 auksinių. Nupirktą medieną, parengtas projektas, tačiau italas, karališkosios tarnybos pulkininkas, inžinierius Džiovanius Batista Fredianis pasiūlė naują tilto modelį – naujoviškos, dar niekur neregėtos konstrukcijos modelį, kuris turėjo būti labai tvirtas ir kainuoti tik 6000 auksinių. Tačiau kai kuriuose šaltiniuose kalbama, kad istorija baigėsi skandalingai. 1674 m., statybai einant į pabaigą, prasidėjus atodreikiui Neries vanduo pakilo ir kartu su pajudėjusiais ledais išjudino gremėzdiską tiltą. Jis su negirdėtu triukšmu įvirtė į upę: liko tik akmeninės atramos. Miestui ši nevykusi statyba kainavo ne 7000, o 20 000 auksinių. Mat Fredianis, vos pradėjęs statybas, vis reikalavo papildomų asignavimų...

katedros Šv. Kazimiero koplyčia, Pažaislio vienuolyną, Šv. apaštalų Petro ir Povilo bažnyčią, Krasinskių, Vilanovo rūmus bei Bielianų kamaldulių vienuolyną Varšuvoje, Turino Šv. Lauryno bažnyčią.

Kilus nesutarimų tarp LDK didikų Sapiegų ir bajoriškosios opozicijos, 1700 m. įvyko Valkininkų mūšis⁴, po kurio rūmus nusiaubė konfederacijos bajorai: pastatai buvo suniokoti, rūmuose buvę paveikslai sukapti. Vėliau Sapiegos kompleksas laikinai išnuomotas Mozyriaus pastalininkienei Sofijai Bagdzevičiūtei Jablonskieni. Po rūmų statytojo mirties juos paveldėjo jo jauniausias sūnus, Lietuvos didysis maršalka Aleksandras Povilas Sapiega. Daug

4 Valkininkų mūšis įvyko 1700 m. lapkričio 18 d. tarp Sapiegų giminės ir Valkininkų konfederaciją sudariusių LDK bajorų, laukuose tarp Valkininkų ir Lieponių karčemos. 1694–1697 m. prasidėję atviri nesutarimai tarp LDK didikų Sapiegų ir bajoriškosios opozicijos apogėjų pasiekė 1697 m., kada buvo priimtas „teisių sulyginimo“ (koekvacijos) įstatymas. Juo susiaurintos Sapiegų turėtų LDK didžiojo etmono ir iždininko urėdų teisės. Situaciją dar labiau komplikavo ir naujojo išrinkto ATR valdovo opozicija Sapiegoms. Sąlygos kariniam konfliktui susiformavo, kai Sapiegos atsisakė patenkinti Valkininkų konfederacijos reikalavimus, suformuluotus Vilniaus vyskupo Konstantino Kazimiero Bžostovskio.

metų rūmus valdė Sapiegos. Vėliau juos nusipirko LDK ir Abiejų Tautų Respublikos politinis veikėjas, pulkininkas Juozapas Dominykas Kosakovskis. 1808 m. už 10 tūkst. sidabro rublių rūmus pirko carinė valdžia ir pertvarkė į karo ligoninę. Vėlesniais metais jie vis buvo perstatinėjami, pritaikant naujiems poreikiams. Juose veikė ir kadetų korpusas, ir Stepono Batoro universitetinė ligoninė, ir Lietuvos Raudonojo Kryžiaus Vilniaus ligoninė Antrojo pasaulinio karo metu, ir Vilniaus pėstininkų karo mokykla, vėl karo ligoninė, kol galiausiai į senąsias patalpas buvo grąžinta pėstininkų karo mokykla, kuri veikė iki 1991 m.

ŠIUOLAIKIŠKAS BAROKINIŲ RŪMŲ GYVENIMAS

Nepriklausomos Lietuvos metais rūmai ėjo iš rankų į rankas, buvo ruošiami restauravimo projektai. Nuo 2018 m. rūmai perduoti Šiuolaikinio meno centrui (ŠMC) ir atvėrė duris lankytojams.

Nepaisant to, kad Sapiegų rūmai dabar yra kuruojami Šiuolaikinio meno centro, tai nėra dar vienas ŠMC. Šiuolaikiniuose Sapiegų rūmuose galima susipažinti su rūmų istorija, archeologų atradimais, restauratorių darbu. Veikla nukreipta į šiuolaikines

ir paveldo temas, daug dėmesio skiriama pažintinėms, edukacinėms veikloms, kultūroje mažiau dalyvaujančių grupių poreikiams. Lankytojai turi galimybę susitikti su šiuolaikinio meno, literatūros, muzikos, kino kūrėjais, domėtis rūmų, jų aplinkos istorija. Tam rūmuose įrengtos koncertų, konferencijų, vaizdo kūrinių peržiūrų salės, laikinoms, pastovioms parodoms bei edukaciniams užsiėmimams pritaikytos erdvės. Veikia kavinė. Patalpos pritaikytos neįgaliesiems.

Oficialus Sapiegų rūmų atidarymo savaitgalis – 2024 m. balandžio 12–14 d. Rūmai atsivėrė su tarptautine šiuolaikinio meno paroda „Užuovėja“, kurios pavadinimas lyg ir pasiskolintas iš pačių rūmų: virš pagrindinio įėjimo yra XVII a. marmurinė plokštė⁵, kurioje lotynų kalba parašyta, kad tai vieta, kur gali pailsėti iš karo grįžę kariai. Parodoje eksponuojami ir istoriniai dokumentai.

Šiuolaikiniam meno centrui, sėkmingai veikiančiai šiuolaikinio meno institucijai, patikėtas Sapiegų rūmų kuravimas turėjo būti nemažas iššūkis. Reikėjo juos suremontuoti, pritaikyti veikloms, sukurti instituciją bei viziją. Nėra paprasta įsivaizduoti, kaip dera baroko epochos perlas ir šiuolaikinis menas, tačiau ŠMC turi savo veiklos rūmuose matymą, filosofiją, kaip galima sujungti šiuos dalykus. Kai pernai buvo pristatoma ŠMC veiklos vizija Sapiegų rūmuose, ji skambėjo kiek sudėtingai, tačiau suintrigavo. Pasitikėkime profesionalais. Sulaukę pirmųjų parodų, savo akimis pamatysime, kaip šiuolaikinis menas susipina su praeitimi.

www.punkas.pl

5 Virš portalo išlikusioje marmuro plokštėje įrašyti 1691 metai – faktinė rūmų užbaigimo data, bei lotyniška frazė „Antecollis Magnotum ab antiquo Heroum quies e ruderibus in mollem assurgens. Fessum armis Tranquilla pace tuetur. Anno Dni 1691“ („Antakalnis nuo seno didvyrių poilsis. Iš griuvusių pakilę didžiuliai rūmai kare pavargusį ramioje taikoje saugos“).

Vesalavo Agurkių šeimos džiaugsmas ir vargai

GENUTĖ PAKUTKIENĖ

Pavasarijant, kovo 16 dieną, sulaukęs 91 metų, mirė vyriausias Agurkių šeimos narys Česlovas, vadintas Česiumi. Iškeliavo pas pasiilgtą savo žmoną Oną, mirusią prieš trejus metus. Apie Česių papasakojo jo sūnūs Juozas ir Česius Agurkiai bei brolis Vitas.

Česiaus tėvai – Juozas ir Marijona (Marcinkevičiūtė iš Žagarių) Agurkiai. Juozas du kartus liko našlys. Pirmoji jo žmona buvo Ona Stelmokaitė iš Radžiūčių kaimo. Ji mirė labai jauna, 26 metų – gimdydama antrą dukrytę nukraujavo. Pirmoji dukra Onutė gimusi 1910 m., o antroji Anelė – 1914 m. Liko Juozas su 4 metų dukryte ir kūdikiu. Jam padėjo mama. Dukros užaugusios susituokė su vietos lietuvių ūkininkų sūnumis: Ona su Leončiku,

Anelė su Ramanausku, bet neramiu karo metu išvyko į Lietuvą ir jau čia nesugrįžo.

Kiek panašlavęs Juozas Agurkis (gimęs 1890 m.) vedė Marijoną Marcinkevičiūtę (gimusi 1896 m., mirusi 1951 m.) iš Žagarių. Agurkiai susilaukė Antano, Genovaitės (Gene vadintos), vėliau – Juozo, Česiaus (kuris 15 metų jaunesnis už brolių Antaną ir tiek pat vyresnis už jauniausiąjį Vitą), Geniaus ir Stasio bei Vito (g. 1940 m.).

Šeima buvo didelė. Sūnus Juozas, gimęs 1925 m., pateko į kariuomenę, o Antanas į darbus Vokietijoje. Bet kai tėvai Juozas ir Marijona su jaunesniais vaikais vyko Lietuvon, tai Antaną atleido nuo priverstinių darbų ir jam taip pat leista išvažiuoti.

Ne taip lengva buvo šeimos galvai Juozui apsispręsti – važiuoti ar ne į Lietuvą. Ne vieną vakarą po apyvokos prisėsdavo ant svirno slenksčio ir galvojo, ką daryt. Matė, kaip turtingesnius prievarta surašo, jų galvijus, turtą. Susikrauna vežiman ryšulius ir išvyksta. Girdėjo: kai Čepuliai iš Navasodės dvarelio nenorėjo išvažiuoti Lietuvon, pasodino į kalėjimą. Jau išvyko kaimynai iš Juodeliškės. Matė partizanus vakarais su šautuvais. Buvo tie gerieji ir tie blogieji. Sykį užsukusi banditų gauja su šautuvais prašėsi pavėžėti arkliais, tai tyčia taip važiavo rogėm, kad trenkėsi į akmenį ir išvirto. Apkūlė, sumušė, bet paliko gyvą. Įvarė daug baimės. Jautė Juozas, kad Lietuvoje gali būti saugiau...

Jis buvo girdėjęs, kad tik pasiturin-

tiems reikia iš čia išsinešdinti. O juk jo šeima nebuvo turtinga, tik vaikų pulkas. Žemės 14 ha – nei daug, nei mažai, kai reikia rankoves pasiračius suarti. Suaugo sūnūs, daug padėjo. Juozas buvo žinomas apylinkėj kaip geras, patikimas ir tikslus dailidė, stalius. Šito amato išmokė ir sūnus. Česius ypač gražiai darė langus, duris namams (tuo metu visur buvę mediniai svirnai, trobos, kluonai).

Žvelgė Juozas kiekvieną vakarą prieš miegą į savo sodybą, namelius. Matė, kad stogą tuoj reikės perdengti skiedromis, o jų nėra... Tai gal šiaudais? Rugių daug sėta, griebta, rišta. Lygiai nukūlus šiaudai buvo stiprūs ir ilgi, tiko svirno ir tvarto stogams.

Daug vakarų Juozas svarstė, ar likti namuose, ar ne. Tuomet antroji žmona laukėsi jauniausiojo Vituko. Dėl karo nebuvo ramybės. Vaikelis gimė rugpjūtį. Surinkta derlių, iškulta javus. Tuoj žiema užklupo. Agurkiai surišo kiek ryšulių, pakinkė arkliskus vežiman ir per užšalusį Galadusio ežerą patraukė į Lietuvą... Česius tuomet buvo 8 metų.

Lazdijuose sutiko kaimynus iš Juodeliškės Macukonius, Staškus. Čia paskirstė, kur kokia šeima privalo apsistoti. Agurkiaus nukreipta į Padovinį palei Marijampolę, netoli Liudvinavo, į vokiečio paliktą 11 ha ūkelį. Padovinio mokykloje Česius lankė I ir II skyrius. Tačiau Agurkiai čia ilgai neužsibuvo. Reikėjo slėptis bunkeryje. Karo neramumai nubloškė prie Vilniaus, į kaimą už Švenčionėlių. Buvo skirtas traukinio vagonas, kuriame tilpo arkliai, veži-

Česlovas Agurkis

Marijona ir Juozas Agurkiai su sūnumis Antanu, Stasiu, Česiumi, Geniumi ir Vitu

mas ir žmonės. Nuvežė į Vilnių. Sykiu vyko ir Jonaraisčio Krivoniai (su vienu erziluku).

„Nuvežė in Vilniaus kraštų. Gyvenom trys šeimynos, – pasakoja Vitas, Česiaus jauniausias brolis (tada dar buvęs kūdikis ant mamos rankų). – Po vienu stogu gyveno ca ir lenkų dzvi šeimynos. Kaimynais buvo Ramoška ir Lidzbinis, kažkap tokiom pavardėm. Mus vadzino dzūkais. Mūs sasarys pirmos mamos Ona ir Anelė ir cikra sasuoj Genė liko gyvenc Lietuvoj. Genutė, katros vyras Petruškevičius, kilimo iš Burbiškių, ir Ona Leončikienė su šeimynom visam laikui apsiliko kaimi Išlaužis palei Panevėžį, Linksmakalnio rajoni. O sasuoj Ramanauskienė Anelė su

tų Vilniuj, kap vienų rytų paskinkė mūs vežiman savo arklukus, vežimo brian indėjo glėbį šieno, mus sutupdė ir ilgai vykom namo... Buvo sunku, alia kap arcau namų – rodės, kad jau dūmų užuodži, jauci, kap savas kvapia. Trauka begalinė, ilgesys. Skubinosi namo, nor baisu buvo. Ilgai važavom. Apsistojom parubežin pas tėvelio draugų, pavardi Bazys.

Tėtė pėscas nuvėj in namus pats pirmiausia. Grįžis pas mus, pas Bazius, parnešė nekokių žinių, kad mūs gimtuose namuose gyvena lenkas, pavardi Ulanovič, nuog Suvalkų, Arasimas nuog Zielionego. Ir net nemisno insilaisc. Tai tėtė nuvėj in Burbiškius pas gerų draugų Puniškį prašyc pastogės. Pasiėmė mus ir

šaimynu prie Marijampolės apsigyveno, Liudvinavi.

Vaikelis tadu visai mažukas buvau, alia kap paūgėjau, daug sykių tėtė pasakoj, tai žinau. Mūs tėtė Juozus man ir mano broliu, va neseniai mirusiam Česiu, vis sakydavo: „Visur gerai, o vis ciek namie gerusia.“ Rūpėjo jam be galo palicki jo stacyci namukai, tėviškė. Brolis mano Česius vyrasnis ir paminė daug tėtės patarimų ir prisiminimų, ir pats nemažai matė ir patyrė. Žinau, kap bijoj bandi-

apsigyvenom pas Puniškius. O kad mokėjo raikalingų žmonėm stacybinyko amatų, buvo samdomas iš vienų namų in kitus. Ėmė ir sūnus, visiems buvo geras amatas, daugiausia uždarbis ir duonai. Česius irgi šito amato išmoko, jis labiau išbaigimų namų darė ir langus, duris. Sykį net grabų matiau padarytų, bagi tadu neabliuotų lantų, kap kas norėj prascau, o kas gerau, tai abliuotų lapuoco medzo lantų grabus darė, kuperus jaunom panom kraicu susruošč, abliavo pakojus ir stakles, mintuvus išpjaudavo, skaptavo, sukaldavo, sustacydavo moterim, vyraram raikalingus rakandus.“

Per didelį vargą, kančias Agurkiai atgavo savo sodybėlę... Juozui visada rūpėjo savas kiemas, namai. Ne sykį kreipėsi į Krasnavo valsčiaus valdžią, kuriai buvo pavaldus jo kaimas, sodyba, bet ilgai nieko nepėšė. Pražingsniuodavo nusiminęs pro gimtus namus eidamas į Burbiškius, kur Agurkiai buvo laikinai apsistoję. Tačiau vieną sykį valsčiuje sutiko rusą ir sykiu buvo ir tas lenkas, užėmęs jų namus. Rusas pasakė: „Kas Tavo, pasiimk, o kas šito Juozo, tai jam palik. Namai gi jo.“

Juozas jau buvo nusistatęs grįžti atgal į Lietuvą. Juk ten trys dukros su šeimom liko gyventi, tad nebūtų vieniša jo šeima. Slankiojo ir banditai. Netoli, Paliūnuose, jie nužudė Paransevičių tėvą. Jauna šeima liko. Gal Lietuvoj būtų saugiau?.. Tačiau kai gavo leidimą grįžti tėviškėn, rodės, kaip ant sparnų lėkė, susirinkęs namiškius, iš Burbiškių namo, kur savas svirnelis, kluonelis, trobelė. Nieko, kad stogai prakiurę, sienose pasidarė plyšiai...

Sugrįžus iš Lietuvos Česius Bubių mokykloje, veikusioje Albino Žukausko tėviškėje, vėl lankė I ir II skyrius. Tuoju jam suėjo 14 metų ir nereikėjo tolesnio mokslo. Gyvenimas daug ko išmokė: pakantumo, ištvermės, kurios prireikė talkinant tėvui Juozui statybose bei gaminant

Antroje eilėje pirma iš kairės Ona Agurkienė (Šliaužytė) su sesėm Gene ir Monika bei tėvais Sofija ir Vincentu

langus, duris ir dirbant ūkyje. Mat tėvas labai buvo reikalingas kitiems prie statybų. Jis buvo žinomas apylinkėje kaip geras meistras. Namuose pataisė kluoną, svirną, o trobą pastatė erdvesnę ir naujesnę, iš naujos medienos. Savo miško neturėjo, tai iš Zelvos pirko medienos statybai. (Vėliau Česiaus sūnus tuo pat vardu su žmona Aldute pastatė mūrinių priestatą, praplėtė gyvenamąjį namą savai šeimai.)

Susituokė Česius Agurkis 1951 m. su lietuve Ona Šliaužyte iš Kilčėnų. Abu gimę tais pačiais 1932 metais: jis birželio 25 d., o ji gegužės

15 d. Iki 70-ųjų bendro gyvenimo metinių jiems pritrūko vos savaitės (žmona Ona mirė, būdama 89 metų, 2021 m. lapkričio 19 d.). O tuokėsi jie Seinų bažnyčioje lapkričio 26 d. (tą patį rudens šaltoką ir vėjuotą mėnesį vyko ir žmonos laidotuvės).

Užaugino du sūnus Juozą ir Česių. Vyresnysis paveldėjo senelio vardą, o 5 metais jaunesnis – tėvelio vardą ir ūkį. Vaikai nuo mažumės mėgo tėvams padėti. Abu Česiaus sūnūs baigė 5-metį žemės ūkio technikumą. Juozas – ir studijas Olštine. Įgijo magistro laipsnį, dirbo sėklų centre, Paliūnų, Dievetiškės dvaruose (valstybiniuose žemės ūkiuose), Seinų pieninėje, vėliau ėmėsi privataus

verslo. Apsigyveno arti tėviškės. Vedė chemijos mokytoją Aliną, susilaukė trijų vaikų: Onutės, Renatos, Vaitiekiaus, kurie vėliau seneliams padovanojo penkis proanūkius.

O sūnus Česius 14 ha ūkį praplėtė iki 50 ha. Kai dirbo Burbiškių dvare, Juozas Ščerbinskas iš Kilčėnų išmokė jį groti akordeonu, tai grodavo vestuvėse ir savo šeimai. Vedė Aldutę Milončytę iš Vidugirių ir tėvams padovanojo tris anūkus Valdą, Ireną, Darių (vėliau gimė trys proanūkiai).

Ona ir Česius Agurkiai visada džiaugėsi vaikais ir jų šeimomis. Darbo pakako visiems. Laisvalaikiu

ir per atostogas ūkio darbuose noriai talkindavo iš Seinų atvykusi Juozo šeima. Susiburdavo ir šeimos pokyliams. Tėvus senatvėje patys vaikai globojo. Ypač marti Aldutė labai juos gerbė, slaugė, kiek galėdama. Apsilankius svečiui visada uošvius pirmiausia pakviesdavo prie stalo. Mokėjo gerbti vyro tėvus. Už tai šeima jai labai dėkinga (tačiau nori, kad Aldutė ir savim labiau pasirūpintų).

Tėvai visada juto, kad reikalingi ne vien anūkus prižiūrėti, patarti, bet ir pasibūti, pasikalbėti, kartu nuvažiuoti į bažnyčią ir pas gimines, į miestą. Visuomet prenumeravo „Aušrą“, skaitė. Namuose buvo kalbamasi su šeima, su anūkais tik lietuviškai.

Ne visiems likimas duoda sulaukti senatvės. Seniau ligos nusiņėdavo labai daug jaunų žmonių gyvybių. Taip pat Česiaus Agurkio ir mama, ir broliai mirė labai jauni. Jam pačiam ir jauniausiajam Vitui likimas skyrė ilgesnį gyvenimą ir gražią senatvę.

„Mūs tėtė Juozus pasiekė gyvenimo ilgumo rekordų giminės, nugyveno gražai, mirė 93 metų 1983-ais, – pasakoja Česiaus jauniausias brolis Vitas. – O jo tėtė mirė, kap jam buvo 16 metų. Mūs tėtės pirma žmona jaunutė mirė, o antra (mūs mama Marijona) nugyveno 55 metus. Mirė 1951 m. Sainuose. An sanų kapinių palaidota, ciktais jos kapas neišliko, kap paskui stumdė buldožeraiš tų kalnukų kapinėse. Sakyta, dėl to, kad padaryc vietos mirusiem, ba per karų labai daug ca vokiečų buvo laidojama ir neliko tuščų vietų.

Brolis Antanas, ką in Vokietijų an darbų paimtas, paskui Lietuvon ir prie tėvų prisijungė, mirė 1949 m. dzovu, būdamas 28 metų. Brolis Juozus (1925 m. gimimo), paimtas in karuomenį per karų, bėgo, buvo sugautas ir išvežtas an fronto, pakliuvo Ukrainon ir apsiliko visam laiku. Po karo su Zoja sukūrė šaimynų Sosnovka vietovėj, užaugino tris

vaikus – Šurik, Liuda, Tania. Kap jau valia buvo, 1958 m. apsilankė tėviškėj su šeimynu. Ir vėliau buvo du sykius.

1960 m. mirė jaunas, 23-ejų, Genius. Neturėjo šeimynos. O brolis Stasys Rimkažaruose apsigyveno, nuvėjis in žantus pas Vektorus, jaunas, 34 metų, 1957 m. mirė. Labai ponavojo dzova. Žmona liko nėščia, kap jis mirė. Jo sūnus, tepgi vardu Stasys, gimė po tėvo Stasio mirties, alia tėvas sūnelį iš aukštybių sargėjo. Užaugis vedė medicinos seselį Gražinų Jakubonytį, sulaukė trijų sūnų. Gyveno ir dzyrbo Silezijoje. Vaikam paaugus grįžo arcau tėviškių. Dzyrba Sainuose. Ji medicinoj, jis namų apydaioj. Užsisako „Aušrų“, skaito, dalyvauja minėjimuose. Vaikai gerai šneka lietuviškai. Jauniausias Adomas buvo „Žiburo“ mokyklos mokiny, puikiai beigė.“

Apie save Vitas sako: „Gimėm visi mažam Vesalaukos ar Vesalavo kaimi tarp Bubeliukų, Juodeliškių,

2024 m. balandžio 9 d. amžinuoju miegu užmigo
A. A. JURGIS KLEMENSAS KALKAUSKAS
iš Punsko.

*Mirtis – tai slenkstis, bet ne pabaiga.
Brangiausi žmonės eina ir palieka,
Tačiau nuo jų nusidriekia šviesa
Ir atminty gyvi išlieka.*

Nuoširdžius padėkos žodžius tariame gydytojams Janinai Paransevičienei ir Juozui Krakauskui, Punsko ambulatorijos medicinos seselėms, „Carito“ seselei Nijolei Kšivickienei, kurie rūpinosi jo sveikata ir teikė visokeriopą pagalbą. Širdingai dėkojame Punsko ugniagesių savanorių komandai, giesmininkams, giminėms, kaimynams ir visiems, kurie lankė Velionį gedulo namuose ir palydėjo į amžinojo poilsio vietą.

Liūdintys vaikai su šeimomis

Burbiškių. Jau tokio nėra, prijungė mus prieg Konstantinuvkos. Iki 1947 m. mokinaus Bubeliuose, irgi Albino Žukausko tėviškėj. Tadu jau gyveno jo sesuo dvynė su vyru Latviai. Tai ca iki 4 klasės, o nuo 5 iki 7 klasės mokinaus Vidugiruose. Namie po pamokų ganiau žąsukus, karves, avis. Tadu niekas nerišo nei tvėrė. Labai bijojau barono... Paskui kraučaus amato išmokino mani Jurgis Zubavičius, Skarkiškių kaimi gyvenis. Nuvėjau in karuomenį in Lidzbark Varminski. Grįžis kiek siuviau, paskui PGR-uose (valstybiniuose žemės ūkiuose). Turu šeimynų, vaikus,

anūkus, proanūkus, o iš brolių, sasarų likau pats. O da neseniai su broliu Česiu laikėmės ir susivėję mylėjom apie anuos laikus pašnekėc ir kokias tus mūs tėvas Juozus darbinukas buvo, kiek jis žmonėm pastatis. Cik va mainės mada, mūrinius namus sumislyta, mažai kur liko, kad medziniai remontuota.

Suvėję pasibėdavojam, tai pasdzaugiam, būdavo. Žinau, kad su kožu dzienu gyvenimas sutrumpėja, alia žmogus laikais ir cikies, kad da Džievas lais pagyvenc. Ir tep mūs aniej broliai visi toki jauni išėjo in tynajus, iš kur niekas negrįžta, tai nor su Česiu dzaugėmės abudu likį sanatvi. Sakėm, kad visi laikrodžai skaičiuoja laikų trumpyn. Zarkolas tepgi nemeluoja. Slenkancys metai padaro savo, ir žmogus aini ne jaunyn, o sanyn. Mylėjom sugrįžc pasakojimuose praeitin.

Česius jau prisijungė prieg brolių. Aš cik likau. Misnu, nēr ko skubycis, alia ką žinai, – kožno kelias ir rytdziena nežinomi. Nu alia laikycis raikia, dėl savį ir kitų...“

Onos ir Česiaus Agurkių 50-asis bendro gyvenimo jubiliejus

Lietuvos žiniasklaida

2024 04 11–24

Vyresniosios kartos Lietuvos gyventojai prisimena laikus, kai kur nors sutikti užsieniečių būdavo nekasdienis įvykis. Nekalbant apie kitos rasės žmogų. Ne vienas ir per visą gyvenimą nebuvo matęs gyvo mulato, indo ar tamsiaodžio afrikiečio. Šiandien Lietuvos darbdaviai teigia, kad be darbo imigrantų mūsų ekonomika neišsivers: lietuviai nenori dirbti kai kurių darbų, todėl atvykstantiems iš kitur reikia tik dėkoti ir naikinti visokias kvotas bei mažinti biurokratinis barjerus. Net mažame Lietuvos miestelyje niekas nenustemba gatvėje sutikęs kokį kazachą ar tadžiką, arba net būrelį indų su turbanais ant galvų. Nekalbant apie „tokius kaip mes“ – atvykėlius iš Baltarusijos, Ukrainos ar Rusijos.

Kaip prieš kelis mėnesius teigė vidaus reikalų ministrė Agnė Bilotaitė, 2023 metais į Lietuvą atvyko dirbti 50 tūkst. užsieniečių. Tai daugiausia Baltarusijos, Uzbekistano, Ukrainos, Kirgizijos piliečiai. Taip pat daugėjo atvykusiųjų iš Tadžikistano, Kazachstano ir Azerbaidžano. Balandžio mėnesio duomenimis, Migracijos departamentas iš viso yra išdavęs per 115 tūkst. leidimų užsieniečiams laikinai gyventi Lietuvoje darbo pagrindu. Daugiausia leidimų gyventi šalyje įvairiais pagrindais turėjo Ukrainos piliečiai (per 74 tūkst.). 63 tūkst. buvo išduota Baltarusijos, per 15 tūkst. – Rusijos piliečiams. Įdomu, kad Lietuva labai patinka tadžikams. 2021 m. sausį leidimus gyventi šalyje turėjo 315 tadžikų, o šių metų balandį – net 6539!

Nors darbdaviai džiaugiasi atvykstančia darbo jėga, visuomenės nuomonė šiuo klausimu smarkiai skiriasi. Nepatenkinta užsieniečių įdarbinimo situacija ir valdžia. Vidaus reikalų

ministrės teigimu, bus siūloma griežtinti jų įdarbinimą, darbdavių veiklos ir pačių užsieniečių buvimo Lietuvoje kontrolę. Seime parengtos įstatymo pataisos, numatančios, kad penkerius metus šalyje pragyvenusiam užsieniečiui, norinčiam pratęsti leidimą laikinai čia gyventi, toks dokumentas būtų išduodamas tik, jeigu asmuo pateiktų valstybinės kalbos mokėjimą patvirtinančius dokumentus. Parlamentarų teigimu, praktika rodo, kad asmenys linkę neterminuotai tęsti leidimą laikinai gyventi, todėl jiems netaikomi valstybinės kalbos ir Konstitucijos pagrindų patikrinimo reikalavimai, kurie atsiranda kreipiantis dėl leidimo nuolat gyventi. Anot jų, tai kelia riziką formuotis užsieniečių diasporoms.

Pirmieji nepasitenkinimo balsai pasigirdo maždaug prieš porą metų, kai daugiausia prekybos srityje atsirado darbuotojų iš Rusijos užpultos Ukrainos. Pasitaikė atvejų, kai pirkėjai prekybos centruose negalėjo susikalbėti su darbuotojais, nes jie, pasirodo, buvę būtent iš Ukrainos. Ir Lietuvos valdžia, ir prekybos centrų vadovai prašė pirkėjų supratimo ir siūlė kalbėti su ukrainiečiais... vėl rusiškai, nors šalyje lietuvių kalba valstybine paskelbta dar 1988 metais. Žmonės atlaidūs, tad bandyta iš tokių situacijų išeiti be didesnių konfliktų.

Per porą metų Lietuvoje imigrantų atsirado gerokai daugiau, o padėtis su lietuvių kalba, panašu, dar pablogėjo. Kai kas sako, kad dabar Vilniuje jautiesi kaip tarybiniais laikais: lietuvių kalba girdima vis rečiau. Neramina, kad imigrantai čia atsivežė ir savo įpročius bei taisykles. Ypač tai pastebima gatvėse ir keliuose, kur pavežėjais dirbančių atvykėlių iš Afrikos (Kenijos, Nigerijos) ar Azijos

pagal vieno darbdavio duomenis yra apie trečdalį. O apskritai transporto sektoriuje dirbančių užsieniečių, Lietuvos profesinių sąjungų aljanso duomenimis, yra 95 proc., ir tik 5 proc. – lietuvių.

Tačiau, pasirodo, jau ir statybose dirbti lietuviui – „ne lygis“. Vienas tautietis, po kelerių metų darbo užsienyje grįžęs į Lietuvą ir susiradęs darbą statyboje, pastebėjo, jog čia dirbančių lietuvių – vienetai. „O statybos darbų vadovai nusistebėjo, kad lietuvis dirba statybose. Jų teigimu, sutikti kraštietį dirbant tokius sunkius fizinius darbus – retenybė“, – apie situaciją kalbėjo žmogus.

Pagal Lietuvos transporto saugos administracijos informaciją, pernai ji išdavė užsieniečiams 2257 pažymėjimus teikti taksi ar keleivių pavėžėjimo paslaugas Lietuvoje, šįmet – apie 600. Suprantama, pavežėjai užsieniečiai nesugeba ir susikalbėti su savo klientais, tačiau darbdaviai aiškina, kad kalba ir nebūtina: juk kompiuterių laikai, yra telefonai, juose yra programėlės, vertėjai ir panašūs geri dalykai...

Apie tai rašinių seriją paskelbė portalas lrytas.lt. „Užsieniečiai pavežėjai šiurpina ne tik keleivius, bet ir kitus vairuotojus“, – rašė. „Istorijos apie nesaugiai vairuojančius ir Kelių eismo taisykles pažeidinėjančius pavežėjus yra Lietuvos kasdienybė. Gatvės tampa minų lauku, kuriame užsieniečių pavežėjų vairuojami automobiliai nardo per ištisines juostas, nepaiso net raudono šviesoforo signalo. Pavežėjai nerodydami posūkio signalo staiga nusprendžia sukti.

„Neseniai abu (su drauge) skirtingais motociklais važiuojome Vilniuje, kai „Prius“ iš pirmos juostos pradėjo apsisukinėti per ištisinę liniją ir visiškai

užblokavo kelią, – draugė pranėrė vos per centimetrą neįlėkusi į „Prius“, – pasakojo 32 metų Paulius Leika.

Vyras atkreipė dėmesį į dar vieną svarbų aspektą – kadangi pavežėjai užsieniečiai nuolat pažeidinėja Kelių eismo taisykles, kai kurie lietuviai taip pat pradėjo jais sekti, todėl netvarkos gatvėse vis daugiau.

Kitas pašnekovas pasakojo apie situaciją, kai jam važiuojant su taksi užsienietis vairuotojas įvažiavo į sankryžą degant raudonam signalui ir sukėlė avariją.

Savo nuomone apie užsieniečius Lietuvos gatvėse su lrytas.lt pasidalijo saugaus vairavimo ekspertas Vitoldas Milius. Anot jo, dalis bėdų keliuose kyla dėl to, kad užsieniečiai nepažįsta miesto, kuriame veža žmones, o avarines situacijas sukelia aiškindamiesi maršrutą. O ir jie atvyksta iš šalių, kuriose vairavimo kultūra kitokia nei Lietuvoje, tad savo vairavimo įpročius jie atneša ir į mūsų šalies gatves.

„Tarkime, užuot sustojęs ir išsiaiškinęs maršrutą, kuriuo turėtų važiuoti, užsienietis tai daro važiuodamas itin lėtai – 10 ar 20 km per valandą greičiu.

Kitas dalykas, kad atvykėliai sugeba sukkti iš antros ar trečios juostos į dešinę, nes jiems taip reikia. Dar gerai, kad jie nevažiuoja prieš eismą ar per raudoną šviesoforo signalą, nes Indijoje, jei nevažiuoji per raudoną, esi kvailas, mat trukdai kitiems.

Esu matęs, kaip užsieniečio vairuojamas „Prius“ apsisuko Vilniuje, vidury Šeškinės kalno, per ištisinę juostą.“

Apie užsieniečius pavežėjus pastaruoju metu vis dažniau pasakojamos ir daug nemalonesnės istorijos. Ypač bjauriai jie elgiasi su keleivėmis moterimis (ko gero, irgi įpročiai, atsinešti iš savo gimtųjų kraštų). Ne viena moteris pasakojo apie vairuotojų priekabiavimą ar net smurtą, asmeninių daiktų pasisavinimą.

Tiesa, reikia pasakyti, jog ir Susisiekimo ministerija, ir policija imasi veiksmų, kad situacija su pavežėjais pasikeistų.

Viešojoje erdvėje pasirodė nuotrauka, kurioje prekybos centro „Rimi“ informacinėje lentelėje parašyta: „Šiame skyriuje bendraukime ukrainiečių ir rusų kalbomis. Dėkojame už supratingumą.“ Kaip rašė žiniasklaida, komentaruose dėl to pasipylė kritikos lavina. Vieni piktinosi, kodėl lietuviai ir kitų tautų piliečiai turi išmokti rusiškai ar ukrainietiška, jei gyvena Lietuvoje. Jei užsienietis šalyje gyvena jau kurį laiką, juolab tikimasi, kad jis bent kiek pramoks valstybinę kalbą.

„Kas prie ko prisitaiko?“ – kilo ir toks klausimas, į kurį sureagavo daugiau žmonių, teigiančių, kad iš principo neina apsipirkti į tokias kasas, kur turi mokėti kitą kalbą. Dar kiti, nestokodami ironijos, klausė: galbūt jau reikia rubliais atsiskaityti?

Tačiau pasitaikė ir tokių žmonių, kurie stengėsi suprasti, kaip jaučiasi į Lietuvą atvykę užsieniečiai – jiems lietuvių kalbą išmokti nėra taip lengva. Prekybos tinklas atsiprašė: turėta pačių geriausių ketinimų, o parduotuvėje pasirodęs užrašas buvo ne taip suprstas...

Valstybinės lietuvių kalbos komisijos pirmininkė Violeta Meiliūnaitė sakė, kad dėl tokių situacijų, kai parduotuvėse negalima susikalbėti lietuviškai, susirūpinimas patiems žmonėms kyla ne pirmą kartą.

„Nėra abejonės ir visai suprantama, kai Lietuvos piliečiai palaiko ir pagal galimybes stengiasi padėti pabėgėliams iš Ukrainos integruotis visuomenėje. Tačiau rusų kalba, kuri dažnai asocijuojasi su šalimi agresore, visuomenėje kelia vis daugiau įtampų.“

Prieš keletą savaitių viešojoje erdvėje kilo pasipiktinimas Vilniaus miesto plėtros agentūros „Go Vilnius“ sukurta sostinės reklama, skirta „didinti miesto žinomumą tikslinėse turizmo rinkose Didžiojoje Britanijoje ir Vokietijoje“. Vaizdo klipas sukurtas kontrasto principu. Pirmiausia rodoma „negraži“ sostinė: seni daugiabučiai, chuliganai, ant mūrinės sienos besišlapinantis vyras,

muštynės prie konteinerių, lauko tualetai... Antra reklamos dalis – neva šių stereotipų paneigimas, rodant gražius vaizdus iš šiandieninio europietiško Vilniaus gyvenimo. Socialiniuose tinkluose nuskambėjo ne vienas reikalavimas tokią reklamą ištrinti.

„Apgailėtina“, „Baisesnės gėdos dėl savo miesto dar neteko patirti“, „Go Vilnius, ištrinkite tą baisų paruoštuką ruskių propagandai... Jie tai tikrai džiaugsis tokiu Lietuvos prisistatymu...“, „Ištrinkit šitą nesąmonę ir niekam niekada nerodykit!“ Tokie ir panašūs vertinimai vyravo komentaruose.

O ką į tai tokios originalios reklamos iniciatoriai? „Šios kampanijos tikslas – ne pristatyti Vilnių, bet atkreipti dėmesį šokiruojant“, – komentuodama neigiamus vertinimus LRT televizijai sakė „Go Vilnius“ vadovė Dvilė Aleksandravičienė. „Mes turime begalę tyrimų, kuriais remiamės, darydami šitą sprendimą. Vienas iš argumentų – sukūrę šį klipą turėjome pretestinę kampaniją Vokietijos ir Didžiosios Britanijos rinkose, rodėme šią reklamą ir klausėme, kaip ji jus veikia. <...> Po tyrimo matome, kad pusė žmonių susidomėjo, kas tas Vilnius, ir norėtų paieškoti daugiau informacijos – tai labai geras rodiklis. Trečdalis svarstyty apsilankyti mieste ir turėti savaitgalio išvyką“, – kalbėjo „Go Vilnius“ vadovė.

Nors reklamos kūrėjai bando įteigti, jog tai, kas rodoma pirmoje klipo dalyje – negrįžtama praeitis, dienraštis „Lietuvos rytas“ ėmėsi įrodyti, kad jie klysta: „<...> tai yra dabartis. Net nereikia išsukti iš pagrindinės gatvės.“

„Šnipiškių naujakuriai džiūgavo, kad vaizdo klipas Lietuvos sostinei garsinti šįkart buvo kuriamas ne jų rajone, o Markučiuose.

Nors šimtametės Šnipiškių medinės trobos, balose skęstančios gatvės, lauko išvietės taip pat būtų tikusios tokiai reklamai“, – rašė dienraštis.